



## **BEOORDELINGSRAPPORT**

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

**hbo-bacheloropleiding**  
**Ruimtelijke Ontwikkeling**  
**(Bouwmanagement en Vastgoed)**  
voltijd

**Hogeschool Inholland**

**De kracht van**  
**kennis.**



# **BEOORDELINGSRAPPORT**

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

**hbo-bacheloropleiding**  
**Ruimtelijke Ontwikkeling**  
**(Bouwmanagement en Vastgoed)**  
voltijd

**Hogeschool Inholland**

CROHO nr. 30038

Hobéon Certificering  
**25 maart 2019**

**Auditpanel**

W.L.M. Blomen (voorzitter)

Dr. ir. F.A. Nycolaas

Ing. P. de Jong

**Student**

M. Neijenhuijs

**Secretaris**

Drs. L. Blom-van Veen



## **INHOUDSOPGAVE**

|             |  |           |
|-------------|--|-----------|
| <b>1.</b>   | <b>BASISGEGEVENS</b>                             | <b>1</b>  |
| <b>2.</b>   | <b>SAMENVATTING</b>                              | <b>3</b>  |
| <b>3.</b>   | <b>INLEIDING</b>                                 | <b>7</b>  |
| <b>4.</b>   | <b>OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN</b> | <b>11</b> |
| <b>5.</b>   | <b>ALGEMEEN EINDOORDEEL</b>                      | <b>33</b> |
| <b>6.</b>   | <b>AANBEVELINGEN</b>                             | <b>35</b> |
| BIJLAGE I   | Scoretabel                                       | 37        |
| BIJLAGE II  | Schema Programma Opleiding BMV                   | 39        |
| BIJLAGE III | Programma, werkwijze en beslisregels             | 41        |
| BIJLAGE IV  | Lijst geraadpleegde documenten                   | 45        |
| BIJLAGE V   | Overzicht auditpanel                             | 47        |



## 1. BASISGEGEVENS

|   |  |
|---|--|
| NAAM INSTELLING                           | Hogeschool Inholland                                     |
| status instelling                         | Bekostigd  |
| resultaat instellingstoets kwaliteitszorg | n.v.t.   |
| NAAM OPLEIDING (zoals in croho)           | Ruimtelijke Ontwikkeling<br>(Bouwmanagement en Vastgoed) |
| registratienummer croho                   | 30038  |
| domein/sector croho                       | Techniek   |
| oriëntatie opleiding                      | Hbo  |
| niveau opleiding                          | Bachelor   |
| graad en titel                            | Bachelor of Science (Bsc)                                |
| aantal studiepunten                       | 240  |
| afstudeerrichtingen                       | n.v.t.   |
| locatie                                   | Haarlem  |
| variant                                   | Voltijd  |
| onderwijstaal                             | Nederlands   |
| datum audit / opleidingsbeoordeling       | 7 december 2018  |





## 2. SAMENVATTING

### Inleiding

De opleiding Ruimtelijke Ontwikkeling (hierna Bouwmanagement en Vastgoed: BMV) van Hogeschool Inholland levert bouwmanagers af voor het domein Built Environment. Voorbeelden van beroepsrollen zijn: projectontwikkelaar, gebiedsontwikkelaar of vastgoedbeheerder. De opleiding is in 2015-2016 gestart met de herziening van haar curriculum. Zij heeft inmiddels de eerste drie studiejaren en de afstudeerperiode herzien en biedt dit jaar voor het eerst studiejaar 3 van het nieuwe curriculum aan. De landelijk afgesproken eindkwalificaties van het domein Built Environment van de Hoger Onderwijs Groep Bouw & Ruimte (HOG, 2015) vormen het uitgangspunt voor de inhoud van het (herziene) programma.

### Onderwerp 1. Beoogde leerresultaten

Het auditteam heeft vastgesteld dat de beoogde leerresultaten van de opleiding nauw aansluiten bij de visie en het profiel zoals dat landelijk is afgesproken op het gebied van Built Environment. Ze zijn aantoonbaar gerelateerd aan de hbo-standaard en de Dublin descriptoren. De studenten moeten vijf van de negen competenties op het hoogste beheersingsniveau aantonen. Dit houdt ook in dat zij hun onderzoekend vermogen op het hoogste niveau moeten kunnen aantonen. De opleiding evalueert regelmatig de beoogde leerresultaten met de beroepenveldcommissie. Internationalisering is niet erg nadrukkelijk terug te vinden in de beoogde leerresultaten, maar in de beroeps- en eindproducten dient de student wel van internationaal of multicultureel bewustzijn blijk te geven. Het auditteam waardeert de door de opleiding gekozen profilering, die zich uit in de ambitie om multi-specialisten af te leveren die in de bouwsector opereren in het speelveld tussen gebouw, gebied en gebruiker. Dit is volgens het auditteam een verbetering sinds de visitatie in 2014. De gekozen profilering wordt ook gedragen door het werkveld en de docenten van de opleiding. Alle onderdelen afwegend komt het auditteam voor Standaard 1 tot het oordeel 'voldoende'.

### Onderwerp 2. Programma

Het auditteam heeft geconstateerd dat de opleiding de inhoud van het programma regelmatig actualiseert in samenspraak met het beroepenveld. Het auditteam heeft op basis van de documentatie en gesprekken tijdens de audit ook vastgesteld dat de opleiding door het gehele curriculum het onderzoek koppelt aan de beroepsproducten van de RO-ingenieur (of bouwmanager) en dat er voldoende balans is tussen praktijkgericht onderzoek en beroepsproducten. Ook dit is een vooruitgang sinds de vorige visitatie. De vakliteratuur op de verplichte boekenlijst is actueel en op het juiste niveau. Tijdens de audit zag het auditteam diverse voorbeelden van adequaat opgezette en uitgewerkte projectopdrachten. De opdrachten zijn realistisch en steeds gericht op het vervullen van een of meer rollen binnen de vastgoedcyclus. Op basis van deze overweging komt het auditteam op het oordeel 'voldoende' voor Standaard 2 (Oriëntatie).

Het auditteam heeft vastgesteld dat de inhoud van het programma dekkend is voor de beoogde leerresultaten. Het auditteam is van mening dat de programmaonderdelen onderling samenhang vertonen en het gehele programma een samenhangend geheel vormt. Het auditteam geeft de opleiding mee om de 'beheerskant' en de 'ontwikkelingskant' van het curriculum met elkaar in evenwicht te houden, omdat het bedrijfsleven daarom vraagt. De verhouding tussen theorie en praktijk beoordeelt het auditteam als evenwichtig. Dit blijkt o.a. uit de competentiekaarten en de dekkingsmatrix. Hoewel enkele onderwijsonderdelen en items uit het curriculum een internationaliseringsslag hebben gemaakt, ligt er in het programma volgens het auditteam niet veel nadruk op internationalisering. Alle oordelen afwegend komt het auditteam tot een voldoende voor Standaard 3 (Inhoud).

Het auditteam is van oordeel dat het onderwijsprogramma een duidelijke opbouw en structuur heeft, die bijdraagt aan de realisatie van de beoogde leerresultaten. De leerlijnen zijn adequaat ontworpen en ingevuld met een mooie mix aan werkvormen.

De studenten waarderen het stimulerende (project)onderwijs, de werkvormen en het samenwerkend leren. Bij het oefenen van hun beroepsrollen, en ook in de andere onderwijselementen, is een duidelijke opbouw aanwezig in complexiteit en zelfstandigheid. De opleiding neemt adequate maatregelen om de studievoortgang te bevorderen. Het auditteam komt op basis van deze afweging tot het oordeel 'voldoende' voor Standaard 4 (Vormgeving).

Het auditteam concludeert dat de opleiding de wettelijke instroomeisen hanteert voor de instromende studenten. De opleiding heeft de oorzaken van het lage rendement uit het verleden goed in beeld en heeft passende maatregelen genomen. Het auditteam waardeert de nadruk die de opleiding legt op goede voorlichting aan aspirant studenten en extra studiebegeleiding in het eerste studiejaar. Het auditteam ziet ook hierin vooruitgang sinds de visitatie in 2014. De studenten zijn tevreden over de aansluiting van de opleiding bij hun vooropleiding. Op basis van deze argumenten komt het auditteam tot een 'voldoende' voor Standaard 5 (Aansluiting).

### **Onderwerp 3. Personeel**

Het auditteam heeft vastgesteld dat het door de opleiding verstrekte overzicht van kwalificaties van het docentencorps ruim dekkend is voor de deskundigheden die nodig zijn om het programma te verzorgen. Deze kwalificaties en hun kennis van de beroepspraktijk en wisselwerking met het werkveld bleken eveneens uit het docentengesprek tijdens de audit. Het auditteam vindt de docenten erg gemotiveerd en ziet dat de opleiding o.a. tijdens de herstelperiode<sup>1</sup> – qua afstudeerproces en qua samenwerking – grote stappen gemaakt heeft. De studenten bevestigden dit en zijn erg tevreden over de kennis van de praktijk en de betrokkenheid van de docenten. Het auditteam heeft ook geconstateerd dat de opleiding de stelselmatige professionalisering van docenten goed faciliteert en monitort. De opleiding bereidt zich op eventuele toekomstige studentengroei voor door gebruik te maken van docenten van aanpalende vakken en de samenwerking met het bedrijfsleven te zoeken voor het geven van gastlessen. Ook dat vindt het auditteam een sterk punt van de opleiding. Het auditteam is van oordeel dat de opleiding een 'goed' verdient voor Standaard 6.

### **Onderwerp 4. Voorzieningen**

Huisvesting en voorzieningen zijn ruim toereikend voor de realisatie van het programma. De locatie in Haarlem voldoet aan alle behoeftes van de hedendaagse studenten. Het auditteam is van oordeel dat de benodigde multimediafaciliteiten, digitale bibliotheek en specifieke opleidingsvoorzieningen in ruime mate bijdragen aan de onderwijsleeromgeving. Het auditteam beoordeelt Standaard 7 daarom als 'goed'.

De studenten kunnen rekenen op prima informatievoorziening tijdens de opleiding. Gedurende de hele studie is er bovendien goede begeleiding bij de (persoonlijke) ontwikkeling van de studenten door diverse gespecialiseerde begeleiders. Het auditteam vindt het een goede ontwikkeling bij de opleiding sinds de visitatie in 2014, dat studenten vanaf 2016 tijdens hun afstuderen ook begeleid worden in afstudeerkringen en dat zij in de afstudeerhandleiding een stroomschema en toelichting heeft opgenomen die de studenten inzicht geven in de afstudeerfase. Het auditteam vindt het ook een positief punt dat de opleiding het moment waarop het conceptrapport moet worden ingeleverd naar voren heeft gehaald. Zo hebben studenten meer tijd om de ontvangen feedback te verwerken in hun definitieve rapport. Nog een vooruitgang is dat de opleiding studenten betreft bij het geven van bijlessen en het samenstellen van studiehandleidingen. Het auditteam heeft geconstateerd dat de studenten in ruime mate tevreden zijn over de begeleiding en informatievoorziening. Alle argumenten afwegend komt het auditteam tot het oordeel 'goed' voor Standaard 8.

---

<sup>1</sup> Brief Herstelbeoordeling hbo-bacheloropleiding Bouwmanagement en Vastgoed Inholland, kenmerk HC/18.023, d.d. 2 februari 2018.

### **Onderwerp 5. Kwaliteitszorg**

Het auditteam heeft geconstateerd dat de opleiding BMV beschikt over een werkend kwaliteitszorgsysteem, dat georganiseerd is op het niveau van het TOI-domein<sup>2</sup> en de opleiding zelf. Het intensieve hersteltraject<sup>3</sup> dat de opleiding de afgelopen twee jaar heeft doorlopen en de adequate samenwerking tussen de docenten hebben hier een grote bijdrage aan geleverd. Door toepassing van kleine en grote verbetercycli en passende meetinstrumenten bewaakt en verbetert de opleiding stelselmatig de kwaliteit van het onderwijs. Alle relevante stakeholders en commissies werken hier actief aan mee, bijvoorbeeld door uitvoerig deel te nemen aan overleg- en evaluatiebijeenkomsten, en input te leveren voor de kwaliteitsagenda. Ook de opleidingscommissie draagt inmiddels haar steentje bij. Omdat de kwaliteitszorg en -cultuur ondertussen bij iedereen duidelijk op het netvlies staan, beoordeelt het auditteam Standaard 9 als 'voldoende'.

### **Onderwerp 6. Toetsing**

Het auditteam vindt op basis van de huidige situatie dat de toetsystematiek in de opleiding BMV aan de maat is. De toetsing en beoordeling is gebaseerd op het algemene beleid van de hogeschool en het domein TOI, en vorm en inhoud sluiten aan bij de leerdoelen. De procedures zijn duidelijk, studenten weten wat van hen wordt verwacht. De borging van de toetskwaliteit voor de langere termijn kan – met name wat betreft de personele bezetting in de toetscommissie, wat de opleiding ook zelf aangaf – nog wel enige versterking gebruiken. Het auditteam concludeert dat de toetsing en beoordeling betrouwbaar, valide en transparant, en zodoende onafhankelijk zijn. Het auditteam beoordeelt Standaard 10 daarom met een 'voldoende'.

### **Onderwerp 7. Gerealiseerde leerresultaten**

Het auditteam is van oordeel dat de afstudeerwerken zichtbaar van hbo-bachelorniveau zijn en dat de beoogde leerresultaten duidelijk zijn gerealiseerd. Qua beoordeling zou de opleiding nog meer helderheid en evenwichtigheid kunnen brengen in sommige beoordelingscriteria. Als aandachtspunten heeft het auditteam dat de opleiding de onderzoekslijn verder zou kunnen ontwikkelen door een meer integrale en holistische benadering van (afstudeer)onderzoeken en dat zij – bij afstudeeropdrachten vanuit het beroepenveld – het innovatieve 'Bouwlab' als intermediair in zou kunnen zetten voor het monitoren van de kwaliteit van het afstudeerproces. Het gaat er hierbij om dat studenten grip krijgen op de integrale maatschappelijke opgave waar een probleemstelling van een project of onderzoek deel van uitmaakt. Het auditteam prijst de nauwe samenwerking die de opleiding heeft met de bedrijven in de regio. Werkveld en alumni zijn tevreden over de opleiding. Vrijwel alle studenten vinden na afstuderen snel een baan. Alle oordelen afwegend komt het auditteam tot het oordeel 'voldoende' voor Standaard 11.

### **Algemene conclusie:**

De opleiding Ruimtelijke Ontwikkeling (Bouwmanagement en Vastgoed) van Hogeschool Inholland heeft de ambitie om multi-specialisten af te leveren die in de bouwsector opereren in het speelveld tussen gebouw, gebied en gebruiker. De opleiding heeft een voldoende uitgebalanceerd en praktijkgericht curriculum. Het docententeam is deskundig en heeft hard gewerkt aan het verbeteren van de afstudeerbegeleiding en het eindniveau van de studenten. De opleiding heeft een mooie onderzoekslijn, die nu verder ontwikkeld kan worden door een meer integrale en holistische benadering van (afstudeer)onderzoeken. De afgestudeerden van de opleiding zijn erg gewild in het werkveld, de meesten krijgen vrijwel direct na afstuderen een baan aangeboden.

---

<sup>2</sup> Domein Technologie, Ontwerpen & Informatica.

<sup>3</sup> Brief Herstelbeoordeling hbo-bacheloropleiding Bouwmanagement en Vastgoed Inholland, kenmerk HC/18.023, d.d. 2 februari 2018.

Het auditteam adviseert de NVAO om de accreditatie van de bacheloropleiding Ruimtelijke Ontwikkeling van Hogeschool Inholland te verlengen.

Na instemming van de panelleden is dit rapport vastgesteld door de voorzitter te Den Haag op 25 maart 2019.

### 3. INLEIDING

#### **Bacheloropleiding Bouwmanagement en Vastgoed, een korte schets**

De opleiding Bouwmanagement en Vastgoed (hierna: BMV) maakt deel uit van het domein Techniek, Ontwerpen & Informatica (TOI) van Hogeschool Inholland. BMV is een eigenstandige opleiding en vormt samen met de opleidingen Bouwkunde (BK) en Civiele Techniek (CT) het cluster Built Environment met opleidingslocaties in Haarlem en Alkmaar. Deze drie zogenoemde BBE-opleidingen (Bachelor Built Environment) kennen diverse gemeenschappelijke gremia zoals de curriculum-, toets- en examencommissie, en gelijke procedures rondom kwaliteitszorg, begeleiding en afstuderen. Ze maken ook alle drie gebruik van hogeschoolbrede faciliteiten als HRM, ICT en Marketing & Communicatie.

De opleiding BMV is als voltijdse opleiding gevestigd in Haarlem. De opleiding biedt onderwijs aan 100 studenten, in 2018 is er een instroom van ongeveer vijftig studenten (juni 2018). Studenten van de opleiding BMV van Hogeschool Inholland zijn in het werkveld erg gewild. Vrijwel alle studenten vinden snel na afstuderen een baan, o.a. als bouwkundig adviseur, projectontwikkelaar, projectleider bouw of vastgoedmanager. Veel van hen krijgen zelfs tijdens het afstuderen al een baan in de bouwsector aangeboden.

Landelijk valt de opleiding binnen de stamopleiding Ruimtelijke Ontwikkeling (RO). Naast Hogeschool Inholland biedt alleen Avans Hogeschool binnen deze stam een 'Bouwmanagement en Vastgoed'-variant aan. Er is echter wel een verschil tussen beide opleidingen. Avans richt zich namelijk in haar opleiding meer op het opleiden van gebiedsontwikkelaars, terwijl BMV van Inholland het beroep van de bouwmanager centraal stelt.

De opleiding Bouwmanagement en Vastgoed van Hogeschool Inholland leidt studenten op tot multi-specialisten die in de bouwsector opereren in het speelveld tussen gebouw, gebied en gebruiker. In 2015-2016 is zij, in lijn met de nieuwe landelijke competenties, gestart met de herziening van haar curriculum. De opleiding heeft namelijk de ambitie een actueel programma te bieden waarbij bouwmanagement en de vastgoedcyclus centraal staan en waarin de moderne softskills - o.a. communiceren en samenwerken - niet ontbreken. De opleiding heeft inmiddels de eerste drie studie jaren en de afstudeerperiode herzien en biedt dit jaar voor het eerst studiejaar 3 van het nieuwe curriculum aan.

#### **Ontwikkelingen sinds de vorige visitatie**

De opleiding is in oktober 2014 gevisiteerd. Het betreffende auditpanel had – naast een positief advies aan de NVAO – een aantal aanbevelingen voor de opleiding geformuleerd waar zij mee aan de slag is gegaan:

- *Kijk nog eens kritisch naar de profilering van de opleiding in relatie tot de naam van de opleiding, de eindkwalificaties en de behoeftes uit de praktijk.*  
De opleiding heeft in overleg met het landelijk overleg en de beroepenveldcommissie een duidelijk profiel opgesteld dat gericht is op 'het gebied', 'het gebouw' en 'de gebruiker'. De verschillende beroepsrollen, die het beroepsprofiel vormen waarvoor de student wordt opgeleid, staan in het programma centraal. De opleiding heeft deze beroepsrollen expliciet gekoppeld aan de bouw- en vastgoedcyclus, waardoor ze goed herkenbaar zijn voor de student en het werkveld. De opleiding heeft voor de naam 'Bouwmanagement en Vastgoed' gekozen vanwege haar gerichtheid op de coördinatie en sturing in het bouwproces en de inrichting en het hergebruik van de gebouwde omgeving.
- *Houd een ruime mate van keuzevrijheid voor de studenten in stand.*  
De student kiest ten eerste zelf een bedrijf voor zijn stages en afstuderen. Ten tweede kiest hij, in overleg met het bedrijf, zijn stage- of afstudeeropdracht en de beroepscompetenties waarop hij zich wil toelagen. Tot slot maakt hij ook voor zijn vierdejaars casestudy zijn eigen keuze voor zijn onderwerp en projectgroep.

- *Verdeel de door studenten als onevenwichtig ervaren studielast beter over de studie jaren.*  
De opleiding heeft bij de ontwikkeling van het nieuwe curriculum gezorgd voor een betere integratie van de vakken binnen de projecten, zodat studenten minder – studielast verhogende – losstaande onderdelen hoeven te volgen. Ook geeft zij de aankomende studenten tijdens de voorlichting een realistischer beeld van wat er van hen tijdens de studie verwacht wordt. Tenslotte heeft de opleiding de vormgeving van het projectonderwijs in de hogere studie jaren en de voorbereiding van studenten op het afstuderen verbeterd.
- *Maak een slag in het gerealiseerde eindniveau door studenten met name in de aanvangsfase van het afstudeerproces beter te begeleiden.*  
De opleiding heeft de begeleiding van het afstuderen intensiever vormgegeven door een aantal Go/No-Go besluiten in het begin van het afstudeertraject op te nemen. Daarnaast participeert de student nu in een afstudeerkring, waar hij d.m.v. intervisie de knelpunten in het afstuderen bespreekt.

In 2016 beoordeelde een door de NVAO ingestelde verificatiecommissie het onderdeel 'Afstudeerbegeleiding' behorende bij standaard 12 en 'Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties (standaard 16)<sup>4</sup> als onvoldoende. Na een herstelperiode<sup>5</sup>, kwam het auditpanel<sup>6</sup> op 20 november 2017 tot een positief oordeel over de realisatie van het herstelplan. Dit positieve oordeel is door de NVAO overgenomen. Hieronder volgt een samenvatting van de bevindingen van het toenmalige auditpanel<sup>7</sup>:

*"De begeleiding en de beoordeling van studenten in het afstudeerproces is sterk verbeterd, zo constateert het auditpanel. De begeleiders en beoordelaars van de opleiding hebben onder leiding van de afstudeercoördinator<sup>8</sup> en samen met ervaren onderzoekers binnen het domein TOI het afgelopen jaar met grote regelmaat (het eerste jaar zelfs maandelijks) gekalibreerd met als tweeledig doel onderlinge afstemming en professionalisering. Bovendien zijn externen (o.a. beoordelaars van een verwante opleiding) ingeschakeld om de kwaliteit van de beoordelingen via peer-review te borgen en voerden verschillende stakeholders (o.a. de examencommissie) interne reviews uit ten aanzien van de eindwerken die het afgelopen jaar gereedkwamen. De uitkomsten bevestigden bij de opleiding BMV het beeld van de opgaande lijn qua normering en beoordeling. De opleiding BMV acht het van belang regelmatig in- en extern te blijven kalibreren en wil daarnaast het aantal docenten dat participeert in onderzoek van het lectoraat verhogen. Hierdoor blijven de docenten hun onderzoeksvaardigheden door ontwikkelen. Het auditpanel is daar positief over."*

Het toenmalige auditpanel gaf de opleiding tijdens het locatiebezoek ook nog een aantal suggesties mee, waar zij sinds die tijd aan heeft gewerkt:

- *Blijf in gesprek met het werkveld en de studenten over de juiste verwachtingen omtrent praktijkgericht onderzoek in de afstudeerfase. Breng in de eindwerken een juiste balans aan tussen praktijkgericht onderzoek en beroepsproducten.*  
De opleiding koppelt door het gehele curriculum het onderzoek aan de beroepsproducten van de RO-ingenieur. Door het onderzoekend vermogen en de onderzoekscyclus ten dienste te stellen van het beroepsproduct tracht de opleiding de juiste balans hiertussen te bewerkstelligen.

<sup>4</sup> In het nieuwe beoordelingskader vallen deze onderdelen onder standaard 8 en standaard 11.

<sup>5</sup> Besluit tot herstelbeoordeling BMV Inholland, kenmerk NVAO/20161890/AH d.d. 31 augustus 2016.

<sup>6</sup> Bericht tot instemming panelsamenstelling NVAO, kenmerk 006009 d.d. 2 oktober 2017.

<sup>7</sup> Brief Herstelbeoordeling hbo-bacheloropleiding Bouwmanagement en Vastgoed Inholland, kenmerk HC/18.023, d.d. 2 februari 2018.

<sup>8</sup> De afstudeercoördinator die bij aanvang van de herstelperiode is ingesteld, houdt de regie op het begeleidings- en beoordelingsproces tijdens het afstuderen en verzorgt de deskundigheidsbevordering van de docenten.

- *Het is wenselijk dat de opleiding nu in de afstudeerbeoordeling ook ruimte houdt voor het 'timmermansoog' ofwel een meer integrale beoordeling door de docent. Voorbeelden hiervan zijn: een onderzoeksverantwoording ook vanuit de hoofdvraag i.p.v. alleen vanuit deelvragen (een meer holistische benadering), het geven van vrijheid voor creativiteit aan studenten tijdens het afstuderen.*

De opleiding gaat de komende tijd een meer integrale beoordeling van afstudeerwerken verder uitwerken, daarnaast gaat zij aan de slag met het verhelderen wat een holistische benadering voor de opleiding BMV zou kunnen inhouden.

- *Maak in de afstudeerhandleiding meer gebruik van positieve formuleringen en biedt studenten handreikingen bij de juiste vermelding en het consistent gebruik van (inter)nationale literatuur.*

De opleiding heeft in de afstudeerhandleiding positieve formuleringen – zoals 'Go' i.p.v. No Go' – en een uitgewerkt stroomschema voor het afstudeertraject opgenomen. Ook heeft zij in het vak 'Onderzoek en rapportagetechniek' het juist gebruiken en vermelden van literatuur opgenomen.

De voorliggende beoordelingsrapportage is de resultante van een zogeheten 'Uitgebreide Opleidingsbeoordeling', die op 7 december 2018 is uitgevoerd door een auditteam van onafhankelijke deskundigen. Vanwege de hiervoor genoemde overeenkomsten (gremia en procedures) met de opleiding Bouwkunde (gevisiteerd op 13 november 2018), zijn in de rapportage een aantal generieke teksten opgenomen die ook voor de opleiding Bouwkunde gelden.





## 4. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

### 4.1. Beoogde leerresultaten

**Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld, het vakgebied en op internationale eisen.**

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving. De uitgangspunten voor de inrichting van de opleiding passen bij de onderwijsvisie en het profiel van de instelling. De beoogde leerresultaten worden periodiek geëvalueerd.

#### **Bevindingen**

##### *Functies*

De opleiding Bouwmanagement en Vastgoed (BMV) leidt op voor de volgende functies binnen het domein Built Environment: (i) projectleider, (ii) projectontwikkelaar, (iii) ontwikkelingsmanager, (iv) vastgoedbeheerder, (v) projectleider herbestemmen en renovatie, (vi) gebiedsontwikkelaar en (vii) assetmanager.

#### **Landelijk beroepsprofiel**

De opleiding baseert zich op het landelijk beroepsprofiel – eindkwalificaties domein Built Environment – van de Hoger Onderwijs Groep Bouw & Ruimte (HOG, 2015). De negen competenties van dit landelijk beroepsprofiel zijn onderverdeeld in zes technische en drie generieke competenties. De technische competenties zijn: (i) Initiëren en sturen, (ii) Ontwerpen, (iii) Specificeren, (iv) Realiseren, (v) Beheren en (vi) Monitoren, toetsen en evalueren. De generieke competenties zijn: (vii) Onderzoeken, (viii) Communiceren en samenwerken en (ix) Managen en innoveren. In het landelijk beroepsprofiel worden deze competenties en Body of Knowledge & Skills (BoKs) verder uitgewerkt voor de Ruimtelijke Ontwikkeling opleidingen, waartoe ook de opleiding BMV behoort. De negen eindcompetenties zijn landelijk gerelateerd aan de Dublin descriptor en de hbo-standaard.

Om voor een competentie het gewenste eindniveau te kunnen definiëren, worden drie beheersingsniveaus onderscheiden. Deze zijn gedefinieerd op basis van drie aspecten: taak, context en mate van zelfstandigheid. De opleiding heeft de eindcompetenties per opleidingsfase – beroepsgeschikt (jaar 1), professionaliseringsbekwaam (jaar 2 en 3) en startbekwaam (jaar 4) – verder uitgewerkt in indicatoren en gedragskenmerken.

De opleiding is via haar actieve deelname aan de HOG nauw betrokken geweest bij de landelijke discussie over de nieuwe landelijke eindkwalificaties. Zij heeft inmiddels, in nauw overleg met een representatieve vertegenwoordiging van het werkveld, ook haar eigen visie en opleidingsprofiel geactualiseerd. Uit de documentatie blijkt dat de opleiding regelmatig de beoogde leerresultaten evalueert met de beroepenveldcommissie.

#### **Profilering van de opleiding**

De opleiding BMV wil studenten opleiden tot multi-specialisten die in de bouwsector opereren in het speelveld tussen gebouw, gebied en gebruiker. Kenmerkend aan de opleiding is dat zij de bouwtechnische kennis plaatst in het kader van de proces- en projectmatige organisatie van de bouw en in het bijzonder van de vastgoedcyclus. De opleiding heeft daarom de eindcompetenties gekoppeld aan de bouw- en vastgoedcyclus en de hiermee samenhangende verschillende rollen van een bouwmanager. Gezamenlijk vormen deze beroepsrollen het beroepsprofiel waarvoor de studenten worden opgeleid.

Binnen de HOG is afgesproken dat de opleidingen minimaal vijf competenties, waarvan ten minste twee generieke, op niveau drie afsluiten. De opleiding heeft er in overleg met het werkveld voor gekozen dat de drie technische competenties – Initiëren, Specificeren, Realiseren – en de twee generieke competenties – Onderzoeken en Communiceren & Samenwerken – op niveau drie dienen te worden behaald. In deze competenties zijn duidelijk de beroepspraktijk van de bouwmanager en de focus op techniek en proces terug te zien. Dit is volgens het auditteam een verbetering sinds de visitatie in 2014.

De opleiding heeft ook vier focuspunten waarmee zij richting geeft aan haar Body of Knowledge & Skills: (i) Bouwtechniek, (ii) Economie, (iii) Management en (iv) het hogeschoolthema Duurzaamheid. In deze focuspunten verbindt de opleiding actuele bouwtechnische kennis aan de menskant van bouwprocessen. Deze focusgebieden lopen als rode draden door het curriculum. Uit de documentatie en de gesprekken tijdens de audit bleek dat werkveld én docenten de door de opleiding gekozen profilering dragen.

### **Onderzoekend vermogen**

De opleiding heeft als visie dat het onderzoekend vermogen een kernelement is van de beroepsbekwaamheid van de bouwmanager. Het onderzoek staat volgens de overtuiging van de opleiding altijd ten dienste van de beroepspraktijk en de ontwikkeling van beroepsproducten. De opleiding eist dat de competentie Onderzoeken op niveau 3 beheerst wordt, wat inhoudt dat studenten zelfstandig (of met minimale begeleiding) onderzoek kunnen uitvoeren ten aanzien van complexe, ongestructureerde onderzoekstaken, binnen een onbekende en complexe, multidisciplinaire context in de praktijk. In het curriculum is hiertoe een onderzoeksleerlijn opgenomen (zie verder Standaard 2).

### **Internationale oriëntatie**

Het auditteam vindt de internationalisering summier terug in de formulering van de beoogde leerresultaten. Internationalisering mag wat het auditteam betreft meer accent krijgen in de opleiding. De oriëntatie op het regionale verzorgingsgebied verklaart veel, maar toch bevinden zich daar ook veel (middel)grote bedrijven die zich internationaal manifesteren. Het auditteam ziet wel internationale en multiculturele aspecten terug in enkele beheersingsindicatoren bij de competenties Onderzoeken en Communiceren en samenwerken die in beroeps- of eindproducten tot uiting kunnen komen.

### **Beroepenveldcommissie**

De beoogde leerresultaten, het opleidingsprofiel en de BoKS zijn onderwerpen die regelmatig op de agenda staan bij de beroepenveldcommissie. De commissieleden bespreken – meestal viermaal per jaar – de aansluiting van de opleiding met de actualiteit en de context van de beroepspraktijk. Ook komen dan eventuele (nieuwe) ontwikkelingen in het werkveld aan de orde. De beroepenveldcommissie bestaat voornamelijk uit vertegenwoordigers van regionale bedrijven, zodat de opleiding zicht kan houden op wat zich in haar verzorgingsgebied afspeelt. De hogeschool heeft overigens een gemeenschappelijke beroepenveldcommissie voor de opleidingen BK, CT en RO/BMV.

### **Weging en Oordeel**

Het auditteam heeft vastgesteld dat de beoogde leerresultaten van de opleiding nauw aansluiten bij de visie en het profiel zoals dat landelijk is afgesproken op het gebied van Built Environment. Ze zijn aantoonbaar gerelateerd aan de hbo-standaard en de Dublin descriptoren. De studenten moeten vijf van de negen competenties op het hoogste beheersingsniveau aantonen. Dit houdt ook in dat zij hun onderzoekend vermogen op het hoogste niveau moeten kunnen aantonen. De opleiding evalueert regelmatig de beoogde leerresultaten met de beroepenveldcommissie. Internationalisering is niet erg nadrukkelijk terug te vinden in de beoogde leerresultaten, maar in de beroeps- en eindproducten dient de student wel van internationaal of multicultureel bewustzijn blijf te geven. Het auditteam waardeert de door de opleiding gekozen profilering, die ook gedragen wordt door het werkveld en de docenten van de opleiding. Alle onderdelen afwegend komt het auditteam voor Standaard 1 tot het oordeel 'voldoende'.

## 4.2. Programma

### **Standaard 2: Het programma maakt het mogelijk om passende (professionele of academische) onderzoeks- en beroepsvaardigheden te realiseren.**

Toelichting NVAO: Het programma sluit aan bij de actuele (internationale) ontwikkelingen, eisen en verwachtingen in het beroepenveld en in het vakgebied. Academische vaardigheden en/of onderzoeks- en/of beroepsgerichte competenties krijgen invulling op een wijze die past bij de oriëntatie en het niveau van de opleiding.

### **Bevindingen**

#### **Interactie met de beroepspraktijk**

De opleiding heeft gesignaleerd dat het beroepenveld steeds meer behoefte heeft aan afgestudeerden die als startbekwame technisch hbo'ers kunnen reflecteren, interdisciplinair kunnen samenwerken en beschikken over onderzoeksvaardigheden die passen in het RO-domein. De opleiding sluit hierop aan door middel van projecten waarin studenten hun vaardigheden oefenen en actuele beroepsrollen vervullen.

De student ontwikkelt in de integrale leerlijn zijn competenties via continue interactie met de beroepspraktijk. In elke onderwijsperiode staat daarom een projectopdracht centraal die gebaseerd is op een authentieke beroepssituatie. Bij verschillende van deze projecten is het beroepenveld – o.a. NS Real Estate – direct betrokken als opdrachtgever. De opdrachten zijn realistisch en steeds gericht op het vervullen van een of meer rollen binnen de vastgoedcyclus, o.a. projectleider of gebiedsontwikkelaar. Om studenten een beroepsproduct van kwaliteit op te laten leveren, ondersteunt de opleiding hen met behulp van de logische stappen van de projectaanpak. Deze projectaanpak vormt de onderzoekscyclus van de opleiding en borgt de samenhang tussen onderzoek en praktijk. De opleiding maakt dit zichtbaar in de nieuwe onderzoekslijn die zij vanaf het eerste studiejaar heeft geïntegreerd in het onderwijs. De nieuwe onderzoekslijn is nu voor alle studie jaren operationeel. Zo heeft de opleiding in het eerste studiejaar de projectopdrachten gekoppeld aan de verschillende fasen van de onderzoekscyclus, zoals de initiatiefase en de ontwerpfase. In het tweede en derde studiejaar verdiepen studenten hun onderzoeksvaardigheden verder, o.a. door het geleerde toe te passen tijdens de twee stages. Ook is hier het vak 'Onderzoek en rapportagetechniek' opgenomen waarbij studenten o.a. aangeleerd wordt hoe zij literatuur kunnen verwerken in hun onderzoeksverslagen. In het vierde studiejaar bereidt de opleiding de studenten voor op zowel het uitvoeren van de totale onderzoekscyclus als op het afstudeeronderzoek. De 'oudere' studenten, die deze onderzoekslijn niet hebben kunnen volgen, hebben een deficiëntieprogramma m.b.t. het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek aangeboden gekregen. (Zie Standaard 8). Op deze wijze is de student aan het eind van de studie in staat om onderzoek te doen op hbo-niveau binnen de beroepscontext.

De vakliteratuur op de verplichte boekenlijst is op het juiste niveau, zo heeft het auditteam na bestudering ervan tijdens de audit vastgesteld. De boekenlijst wordt indien nodig elk jaar geactualiseerd. De lijst bevat belangrijke bronnen voor de (theoretische) onderbouwing van alle opdrachten, projecten en beroepsproducten. Ook moeten de studenten daarvoor aanvullende (digitale) bronnen of relevante literatuur zoeken en kunnen beoordelen op betrouwbaarheid. Het auditteam vindt dit een belangrijk element aan de Body of Knowledge-kant.

Tijdens de audit heeft het auditteam ook een aantal projectpresentaties bijgewoond – zoals een presentatie over een tweedejaars project rondom de Cartesiusdriehoek in Utrecht en over een derdejaars vak m.b.t. de herbestemming van de Blekerssingel in Gouda – en vastgesteld dat de opleiding een intensieve relatie met het werkveld onderhoudt.

Het auditteam heeft ook geconstateerd dat de opleiding door het gehele curriculum het onderzoek koppelt aan de beroepsproducten van de RO-ingenieur. Door het onderzoekend vermogen en de onderzoekscyclus ten dienste te stellen van het beroepsproduct is er voldoende balans zichtbaar tussen praktijkgericht onderzoek en beroepsproducten. Dit is een vooruitgang sinds de vorige visitatie. In de gesprekken tijdens de audit kreeg het auditteam te horen dat de opleiding de onderzoekscomponent nog verder wil versterken. Ze heeft daarom een zogenoemd 'Bouwlab' opgezet waarin studenten binnenkort samen met het werkveld kunnen experimenteren of nader onderzoek verrichten in het kader van (actuele) beroepsvraagstukken.

De student loopt tijdens zijn opleiding zowel in het tweede als in het derde studiejaar stage bij een bedrijf. De stages zijn bedoeld om de student enerzijds nadrukkelijk in contact te brengen met de beroepspraktijk, anderzijds krijgt hij de gelegenheid om de tijdens de opleiding opgedane kennis daadwerkelijk toe te passen in een concrete werksituatie. Tijdens de eerste stage gaat het nog om 'meekijken' op een bouwplaats met de uitvoerder of werkvoorbereider en werkt hij aan afgebakende opdrachten van de opleiding. Gedurende de tweede stage werkt hij echt mee aan een project in het werkveld. Tijdens de afstudeerfase voert de student bij een bedrijf zelfstandig een onderzoek uit naar de best mogelijke oplossing voor een complex probleem en verantwoordt hij de gekozen aanpak onder verwijzing naar relevante bronnen.

Naast projecten en stages verzorgt de opleiding excursies – o.a. naar TataSteel en een projectontwikkeling in Berlijn – en gastcolleges met sprekers uit het beroepenveld.

De opleiding voert regelmatig overleg met de beroepenveldcommissie om na te gaan of met name de beroepsopdrachten aansluiten bij de ontwikkelingen in het werkveld.

De studenten waren positief over het praktijkgerichte programma en de stages die zij lopen. Zij benadrukten ook het belang van de 'meekijkstage', waarbij ze 'met de schoenen in de blubber staan' en waardoor ze van onderaf leren hoe het eraan toegaat in de bouwwereld.

### **Weging en oordeel**

Het auditteam heeft geconstateerd dat de opleiding de inhoud van het programma regelmatig actualiseert in samenspraak met het beroepenveld. Het auditteam heeft ook vastgesteld dat de opleiding door het gehele curriculum het onderzoek koppelt aan de beroepsproducten van de RO-ingenieur en dat er voldoende balans is tussen praktijkgericht onderzoek en beroepsproducten. De vakliteratuur op de verplichte boekenlijst is actueel en op het juiste niveau. Tijdens de audit zag het auditteam diverse voorbeelden van adequaat opgezette en uitgewerkte projectopdrachten. De opdrachten zijn realistisch en steeds gericht op het vervullen van een of meer rollen binnen de vastgoedcyclus. Op basis van deze overweging komt het auditteam op het oordeel 'voldoende' voor Standaard 2.

**Standaard 3: De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.**

Toelichting NVAO: De leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.

**Bevindingen****Inhoud en leerresultaten**

Het voltijdprogramma van de opleiding BMV omvat 240 EC verspreid over vier studiejaren. De lesonderdelen zijn per studiejaar verdeeld over vier lesperiodes van 15 EC. Het eerste jaar omvat voornamelijk lesonderdelen voor de verwerving van de basiskennis, daarna volgen stages en verdere verdiepingsmogelijkheden, o.a. door middel van casestudy. In het vierde studiejaar is de helft van de tijd (30 EC) ingeruimd voor afstuderen. Een schema van het huidige studiejaar (2018/2019 is opgenomen in bijlage II).

De opleiding is in 2015-2016 gestart met de herziening van haar curriculum. Zij heeft inmiddels de eerste drie studiejaren en de afstudeerperiode herzien en biedt dit jaar voor het eerst studiejaar 3 van het nieuwe curriculum aan. De landelijk afgesproken eindkwalificaties van het domein Built Environment vormen het uitgangspunt voor de inhoud van het (herziene) programma. Dit legt de basis voor de (technische) kennis, de (praktische) vaardigheden en de soft skills die de RO-ingenieur nodig heeft in de beroepspraktijk. Enkele onderdelen van het programma geven nadere invulling aan het hogeschoolthema Duurzaamheid. Tijdens de audit heeft het auditteam de concrete invulling van de diverse onderwijsonderdelen bekeken en vastgesteld dat de beoogde leerresultaten adequaat zijn vertaald in de leerdoelen. Het auditteam heeft tijdens de gesprekken vastgesteld dat de opleiding meer ontwikkelingsgerichte vakken in haar curriculum wil opnemen. Het auditteam geeft de opleiding mee beide kanten – beheer en ontwikkeling – met elkaar in evenwicht te houden, omdat het bedrijfsleven daar (ook tijdens de gevoerde gesprekken) om vraagt.

**Samenhang**

De onderwerpen zijn met elkaar verbonden via de vier focusgebieden – Bouwtechniek, Management, Economie en Duurzaamheid – die de vaste lijnen in het programma vormen. In het programmaoverzicht in bijlage II is (door de inkleuring) te zien dat dit een samenhangend en evenwichtig beeld vertoont. Het auditteam heeft gezien dat er in het programma een duidelijke relatie is tussen de focusgebieden en de beroepsrollen van de bouwmanager. Het auditteam heeft in de handleidingen gezien dat de diverse competenties uit de BoKS op verschillende niveaus aan de leerdoelen zijn gekoppeld. De beheersingsindicatoren zijn – onder andere op competentiekaarten en in een dekkingsmatrix – geformuleerd op drie opleidingsniveaus: Beroepsgeschied (1<sup>e</sup> jaar), Professionaliseringsbekwaam (2<sup>e</sup> en 3<sup>e</sup> jaar) en Startbekwaam (4<sup>e</sup> jaar). Het auditteam concludeert dat deze opbouw de lading dekt met betrekking tot de beoogde leerresultaten.

**Theorie en praktijk**

Behalve via de vier focusgebieden is er ook een sterke samenhang in het programma merkbaar door de didactische leerlijnen (zie ook Standaard 4): de studieloopbaanbegeleiding, de conceptuele, de onderzoeks, de vaardigheden- en de integrale leerlijn. De laatste is competentie- en praktijkgericht, deze omvat de beroepsproducten, de projecten en stages, de keuzeonderdelen en het afstuderen. Het auditteam waardeert het ruime aandeel (zo'n 60%) dat deze onderdelen in het onderwijsprogramma innemen. De overige 40% in het programma is voor de theoretische en vaardigheidsonderdelen uit de BoKS.

**Internationalisering**

Ondanks de regionale oriëntatie in de profilering vindt de opleiding ook internationale en multiculturele aspecten in het vak belangrijk. Het is op hogeschoolniveau zelfs een speerpunt, maar toch ligt er volgens het auditteam niet erg veel nadruk op in het programma.

Het domein TOI heeft in 2015 beleid geformuleerd omtrent internationalisering. Dit heeft er onder andere toe geleid dat enkele onderwijsonderdelen en items uit het curriculum een internationaliseringsslag hebben gemaakt en dat er meer mogelijkheden zijn ontstaan voor studenten die in het buitenland onderwijs willen volgen of af willen studeren. Enkele voorbeelden: keuzeonderwijs aan het Joanneum in Graz, Oostenrijk (Erasmus overeenkomst) en de Hochschule van Berlijn, diverse studiereizen naar het buitenland (Duitsland, China) en het derdejaars project 'Herbestemmen' in internationale context. Het auditteam heeft vastgesteld dat studenten het internationale aspect niet of nauwelijks herkennen.

### **Weging en oordeel**

Het auditteam heeft vastgesteld dat de inhoud van het programma dekkend is voor de beoogde leerresultaten. Het auditteam is van mening dat de programmaonderdelen onderling samenhang vertonen en het gehele programma een samenhangend geheel vormt. Het auditteam geeft de opleiding mee de 'beheerskant' en de 'ontwikkelingskant' met elkaar in evenwicht te houden, omdat het bedrijfsleven daar om vraagt. De verhouding tussen theorie en praktijk beoordeelt het auditteam als evenwichtig. Dit blijkt o.a. uit de competentiekaarten en de dekkingsmatrix. Er ligt in het programma niet veel nadruk op internationalisering. Alle oordelen afwegend komt het auditteam tot een voldoende voor Standaard 3.

**Standaard 4: De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.**

Toelichting NVAO: De vormgeving van het programma draagt bij aan de realisatie van de beoogde leerresultaten. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten een actieve rol nemen in de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*). De inrichting van de leeromgeving past bij de onderwijsvisie van de instelling.

## **Bevindingen**

### **Structuur en opbouw**

Het auditteam heeft vastgesteld dat er in het opleidingsprogramma sprake is van een oplopende complexiteit in kennis en vaardigheden. Studenten worden gedurende het programma begeleid om in een toenemende mate zelfstandig te werken. De samenhang in het programma borgt de opleiding door het gebruiken van leerlijnen. In de conceptuele leerlijn leren studenten de theoretische basis; in de vaardighedenlijn leren studenten skills als adviseren en ontwerpen. In de integrale lijn vallen de (onderzoeks)opdrachten en projecten en staat het ontwikkelen van competenties centraal. De studenten ontwikkelen hun onderzoekend vermogen in de onderzoeksleerlijn. De studieloopbaanbegeleiding zet de eigen ontwikkeling van de student centraal. Deze inrichting past bij de visie van Hogeschool Inholland (document: Durf te leren, Instellingsplan 2016-2022; Inholland Onderwijskompas).

Een ander belangrijk concept dat de opleiding uit het hogeschoolbeleid heeft geselecteerd, is 'samenwerkend leren'. De opleiding stimuleert daarmee samenwerking en wederzijdse afhankelijkheid, maar ook de daarbij behorende individuele verantwoordelijkheid (dus niet meeliften). De vaardigheden die de student hiermee opdoet passen bij de competenties Communiceren & samenwerken en Management & innoveren.

De opleiding vindt het belangrijk dat studenten van de opleiding leren samenwerken met studenten van de andere studies binnen het cluster Built Environment. Zij zag in de samenwerking met o.a. de opleiding Bouwkunde ook een mogelijkheid om de – wat minder technisch ingestelde - BMV studenten de van belang zijnde technische aspecten van het beroep bij te brengen. Zo biedt zij in het nieuwe curriculum met de opleiding Bouwkunde (BK) een gezamenlijk eerste jaar aan en zijn er door de hele opleiding heen projecten die studenten van de opleidingen BMV, BK en CT (Civiele Techniek) in samenwerking uitvoeren. Zij leren hierdoor al tijdens de opleiding gelijkwaardig met elkaar om te gaan en hun onderlinge afhankelijkheid kennen. Dat vindt het auditteam een goed punt van de opleiding.

De mate waarin studenten zelf vorm kunnen geven aan hun eigen leerproces neemt in de loop van de studiejaren toe. Zo kiezen zij bijvoorbeeld zelf de bedrijven of organisaties waar zij stagelopen of afstuderen. En ze bepalen ook min of meer zelf welke leerdoelen en (technische) competenties zij daarbij nodig hebben. Ook is er voor de studenten keuzevrijheid bij de vierdejaars casestudy, ze kiezen o.a. voor hun eigen project en voor de studenten waarmee ze willen samenwerken. Dit is een verbetering t.o.v. de visitatie in 2014.

### **Didactische uitgangspunten**

De opleiding heeft als didactische uitgangspunten dat onderwijs en onderzoek gericht zijn op de beroepspraktijk en op de ontwikkeling van beroepsvaardigheden. Dit is verder uitgewerkt in een mix van werkvormen. Het auditteam heeft geconstateerd dat de gehanteerde werkvormen bij hbo-onderwijs passen wat betreft instructie, interactie en (interdisciplinaire) samenwerking. De opleiding gebruikt daarvoor hoor- en werkcolleges, maar ook projecten, weblectures, practica en excursies. Het auditteam heeft ook gezien dat in de projecten regionale en (inter)nationale situaties de context zijn voor de rollen die de studenten binnen de vastgoedcyclus leren vervullen, van beginnend projectontwikkelaar tot assetmanager. Veel van die situaties zijn rechtstreeks afkomstig vanuit de netwerken en contacten met het werkveld die de opleiding, en met name de docenten onderhouden.



### **Studievoortgang en studenten met beperkingen**

Om de studievoortgang te bevorderen heeft de opleiding sinds de visitatie in 2014 een aantal maatregelen genomen. Zo biedt de opleiding – als vervolg op hoorcolleges – extra ondersteuning in de vorm van werkcolleges waar studenten extra uitleg krijgen en in de gelegenheid worden gesteld om te oefenen. Met name studenten met een mbo-vooropleiding, die bijvoorbeeld wiskunde als zwaar ervaren, maken hier gebruik van. Het auditteam vindt het ook een verbetering dat de opleiding heeft gezorgd voor een betere integratie van de vakken binnen de projecten, zodat de studenten minder losstaande – studielast verhogende – onderdelen hoeft te volgen.

Studenten met een functiebeperking (zoals dyslexie of een autismespectrumstoornis) kunnen gebruikmaken van extra tijd voor het tentamen en aangepast toetsmateriaal.

### **Oordeel van studenten**

De studenten die het auditteam sprak vinden de gehanteerde les- en werkvormen stimulerend, ze zijn ook tevreden over de studeerbaarheid van de opleiding. Ze kunnen waar nodig meedenken over de opleiding via evaluaties (EvaSys) en bijvoorbeeld ook via de opleidingscommissie. Ze zijn ook tevreden over de keuzevrijheid die zij hebben bij het kiezen van hun stage of (afstudeer) project. Ze krijgen tijdens hun stage vaak al een baan aangeboden, maar over het algemeen kiezen ze ervoor om de opleiding af te maken.

### **Weging en Oordeel**

Het auditteam is van oordeel dat het onderwijsprogramma een duidelijke opbouw en structuur heeft, die bijdraagt aan de realisatie van de beoogde leerresultaten. De leerlijnen zijn adequaat ontworpen en ingevuld met een mooie mix aan werkvormen. De studenten waarderen het stimulerende (project)onderwijs, de werkvormen en het samenwerkend leren. Bij het oefenen van hun beroepsrollen, en ook in de andere onderwijselementen, is een duidelijke opbouw aanwezig in complexiteit en zelfstandigheid. De opleiding neemt adequate maatregelen om de studievoortgang te bevorderen. Het auditteam komt op basis van deze afweging tot het oordeel 'voldoende' voor Standaard 4.

**Standaard 5: Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.**

Toelichting NVAO: De gehanteerde toelatingseisen zijn realistisch met het oog op de beoogde leerresultaten.

**Bevindingen****Instroomeisen**

Voor toelating tot de opleiding Bachelor BMV is als vooropleiding havo of vwo (profiel n.v.t.), mbo (niveau 4) of een afgeronde hbo-propedeuse vereist. Voor die laatste is wel toestemming nodig van het bureau toelatingsonderzoeken van de hogeschool. Ook bestaat de mogelijkheid om toelating te verkrijgen via de 21+ toets.

De opleiding wil aan toekomstig studenten een realistisch beeld geven van de opleiding, als start voor hun studiesucces. Zo geeft zij, in samenwerking met de afdeling Werving, Instroom en Relaties (WIR) van Hogeschool Inholland, gericht voorlichting op middelbare scholen en op het mbo. Aspirant studenten kunnen ook voor een persoonlijk advies terecht bij de WIR. Ze kunnen zich daarnaast informeren d.m.v. de Inholland-website, brochures en per jaar twee open dagen, twee open avonden en een inschrijfavond. Op de opendagen/-avonden geven docenten en studenten van de opleiding informatie over de inhoud van het onderwijsprogramma, de gehanteerde werkvormen, de vereiste studiehouding en het toekomstige werk als bouwmanager. De aspirant studenten kunnen tijdens het 'proefstuderen' meelopen met een student om een realistische indruk van de opleiding te krijgen. Daarnaast laat de opleiding de toekomstige studenten via de online studiekeuzecheck (SKC) een dagdeel inhoudelijk kennismaken met de opleiding en met de ouderejaars studenten, ook hebben ze een individueel gesprek met een docent.

Als onderdeel van de extra aandacht voor studiebegeleiding gedurende het eerste jaar, voert de opleiding met iedere nieuwe student een individueel intakegesprek. Er wordt in het eerste jaar veel aandacht besteed aan studievaardigheden en samenwerking. Om eventuele latere teleurstellingen te voorkomen krijgen alle studenten aan het einde van het eerste studiejaar een studieadvies.

Uit de documentatie en de gesprekken tijdens de audit bleek dat er in 2016, na de start van het gezamenlijke eerste jaar met Bouwkunde, nog een grote uitval (40-50%) van eerstejaars was. Dat is de reden waarom de opleiding nu vooral ook haar studievereniging en studenten bij de voorlichting betreft. Er wordt daarbij veel nadruk gelegd op de – over het algemeen moeilijk ervaren – technische aspecten bij de opleiding. Het gevolg hiervan is dat aspirant studenten en hun ouders al voor de start een bewuste keuze hebben gemaakt voor BMV of voor – de meer technische opleiding – Bouwkunde. Ook door de iets technischere vakken in het gezamenlijke eerste studiejaar weten de BMV-studenten al in februari of de opleiding geschikt voor ze is. Het auditteam is van oordeel dat de opleiding op deze manier sinds de visitatie in 2014 adequate stappen heeft genomen. Inmiddels heeft de opleiding BMV het afgelopen jaar de instroom zien stijgen naar vijftig studenten, haar ambitie is overigens tachtig instromende studenten. De studenten die het auditteam sprak waren tevreden over de aansluiting van de opleiding bij hun vooropleiding en bij het beeld dat ze vooraf hadden.

**Weging en Oordeel**

Het auditteam concludeert dat de opleiding de wettelijke instroomeisen hanteert voor de instromende studenten. De opleiding heeft de oorzaken van het lage rendement uit het verleden goed in beeld en heeft passende maatregelen genomen. Het auditteam waardeert de nadruk die de opleiding legt goede voorlichting aan aspirant studenten en extra studiebegeleiding in het eerste studiejaar. Het auditteam vindt dit een vooruitgang sinds de visitatie in 2014. De studenten zijn tevreden over de aansluiting van de opleiding bij hun vooropleiding. Op basis van deze argumenten komt het auditteam tot een 'voldoende' voor standaard 5.

### 4.3. Personeel

**Standaard 6: Het docententeam is gekwalificeerd voor de inhoudelijke en onderwijskundige realisatie van het programma en de omvang ervan is toereikend.**

Toelichting NVAO: De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen. Het personeelsbeleid draagt daar aan bij. Er is voldoende personeel beschikbaar om de opleiding te verzorgen en de studenten te begeleiden.

#### Bevindingen

De hogeschool heeft het algemene personeelsbeleid geformuleerd in het Instellingsplan 2016-2022 ('Durf te leren'). Andere zaken rondom de verzorging van het onderwijs en professionalisering zijn beschreven in speciale documenten voor het domein TOI.

#### Docententeam en kwalificaties

Het auditteam sprak tijdens de audit met een goed geëquipeerd en gemotiveerd docententeam. Het team – in totaal ruim 5 fte – bestaat uit vier kerndocenten met daaromheen een buitenschil van experts die de opleiding inzet. De opleiding realiseert hiermee een docent-studentratio van 1 : 20 (oktober 2018). Naast lesgevende taken hebben docenten ook taken als onderwijsontwikkeling, deelname aan commissies, studentbegeleiding of coördinatie. Het team wordt geleid door een teamleider, die ook de opleiding Bouwkunde Haarlem onder zijn hoede heeft. De beperkte omvang van het team bevordert de onderlinge afstemming. De docenten kennen elkaar goed en zitten in twee kamers dicht bij elkaar. Het ziekteverzuim is laag, afgelopen jaar was dat slechts 0,12%.

Het auditteam heeft op basis van de documentatie en de gesprekken geconcludeerd dat de docenten in ruim mate beschikken over de vereiste kennis en vaardigheden om het onderwijs te verzorgen. De opleiding weet alle benodigde vakinhoudelijke expertise af te dekken. Waar nodig worden docenten van de opleiding Bouwkunde ingezet en voor specialistische onderwerpen worden gastdocenten gevraagd. Ook heeft het auditteam vastgesteld dat de docenten gekwalificeerd zijn op pedagogisch-didactisch gebied en praktijkgericht onderzoek. Enkele docenten zijn betrokken bij onderzoek vanuit lectoraten van Inholland (o.a. het lectoraat Inholland Composites) en daarbuiten (o.a. bij de 3D-makerszone en de Wim Beelen Innovatieprijs). De opleiding voert momenteel gesprekken om samen met NHL Stenden Hogeschool onderzoek uit te voeren binnen een SIA RAAK-project.<sup>9</sup> Alle docenten hebben werkervaring in het RO en/of Bouwmanagement werkveld. Enkele van hen nog zeer recent als planeconoom, projectontwikkelaar en beleidsmedewerker stedenbouw. Ze hebben samen veel contacten en netwerken in het beroepenveld.

#### Professionalisering en beleid

Elke docent doorloopt jaarlijks het cyclische Performance & Competence Management (PCM), bestaande uit een functioneringsgesprek, het opstellen van een individueel persoonlijk ontwikkelingsplan en een beoordeling. Zo hebben meerdere docenten de afgelopen tijd hun BDB/BKE<sup>10</sup> behaald, en volgen zij zowel vakinhoudelijke als onderwijskundige studiedagen. In het kader van internationalisering hebben een van de docenten en de teamleider onlangs de internationale BDB behaald. Dat vindt het auditteam een goed punt van de opleiding.

Het auditteam bemerkte tijdens de gesprekken de open cultuur en de goede onderlinge verstandhouding tussen de docenten. Volgens de docenten zelf is dit een positief gevolg van het teamontwikkeltraject 'Teamfocus' en de herstelperiode<sup>11</sup> dat zij doorlopen hebben.

<sup>9</sup> Samenwerking tussen mkb-bedrijven en hogescholen gericht op kennisontwikkeling en -toepassing.

<sup>10</sup> BKE: Basis Kwalificatie Examinering; BDB: Basiskwalificatie Didactische Bekwaamheid.

<sup>11</sup> Brief Herstelbeoordeling hbo-bacheloropleiding Bouwmanagement en Vastgoed Inholland, kenmerk HC/18.023, d.d. 2 februari 2018.

Het auditteam vindt het een goed punt van de opleiding dat zij goed gebruik maakt van docenten van aanpalende opleidingen (o.a. Bouwkunde, Civiele Techniek) en dat zij ook de samenwerking zoekt met het bedrijfsleven voor het geven van gastlessen. Zo is zij niet enkel afhankelijk van de beperkte middelen van de opleiding en voorbereid op eventuele toekomstige studentengroei. De studenten die het auditteam sprak, zijn erg tevreden over hun docenten, ze vinden ze deskundig, erg betrokken en gemakkelijk te bereiken. Ook zijn ze erg positief over de werkervaring die de docenten inzetten tijdens de lessen.

### **Weging en Oordeel**

Het auditteam heeft vastgesteld dat het door de opleiding verstrekte overzicht van kwalificaties van het docentencorps ruim dekkend is voor de deskundigheden die nodig zijn om het programma te verzorgen. Deze kwalificaties en hun kennis van de beroepspraktijk en wisselwerking met het werkveld bleken eveneens uit het docentengesprek tijdens de audit. Het auditteam vindt de docenten erg gemotiveerd en ziet dat de opleiding o.a. tijdens de herstelperiode<sup>12</sup> – qua afstudeerproces en qua samenwerking – grote stappen gemaakt heeft. De studenten bevestigden dit en zijn erg tevreden over de kennis van de praktijk en de betrokkenheid van de docenten. Het auditteam heeft ook geconstateerd dat de opleiding de stelselmatige professionalisering van docenten goed faciliteert en monitort. De opleiding bereidt zich op eventuele toekomstige studentengroei voor door gebruik te maken van docenten van aanpalende vakken en de samenwerking met het bedrijfsleven te zoeken voor het geven van gastlessen. Ook dat vindt het auditteam een sterk punt van de opleiding. Het auditteam is van oordeel dat de opleiding een 'goed' verdient voor Standaard 6.

---

<sup>12</sup> Brief Herstelbeoordeling hbo-bacheloropleiding Bouwmanagement en Vastgoed Inholland, kenmerk HC/18.023, d.d. 2 februari 2018.

## 4.4. Voorzieningen

**Standaard 7: De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.**

Toelichting NVAO: De huisvesting van de opleiding en de voorzieningen passen bij de beoogde leerresultaten en de onderwijsleeromgeving.

### Bevindingen

#### Ruimtes

De ruimtelijke voorzieningen zijn toereikend voor het onderwijs dat de opleiding wil geven. Het gebouw bevat leslokalen van verschillende grootte, waarin gebruikers kunnen beschikken over elektronische presentatie- en/of communicatieapparatuur. In het hele gebouw is Wi-Fi beschikbaar. Op elke verdieping zijn open ruimtes ingericht waar studenten en medewerkers kunnen werken of overleggen.

#### Voorzieningen en faciliteiten

Het auditteam vindt het een goed punt dat Inholland in Haarlem ook beschikt over specifieke voorzieningen voor de opleiding BMV. Zo heeft de opleiding een grote centrale projectruimte waar studenten gebruik kunnen maken van overlegtafels, plotters, printers, een snijmachine en kluisjes om hun materialen in op te bergen. Om deze ruimte heen zijn de drie docentenruimten gelokaliseerd, inclusief de werkplek voor de teamleider. De opleiding heeft ook een afzonderlijke maquettekamer om maquettes te bouwen en te bestuderen, ook voorzien van een 3D-printer en een snijmachine. Studenten kunnen gebruik maken van Revit<sup>13</sup> en Virtual Reality. De ruimten bieden studenten en docenten de gelegenheid om elkaar te ontmoeten, te studeren en te werken. Het veelvuldige en intensieve gebruik van de ruimten bewijst het nut ervan.

Algemene ICT-voorzieningen zijn via (inter)netwerk en wifi aanwezig, denk aan standaard kantoor- en communicatiesoftware, alsook een online bibliotheekzoekmachine voor het raadplegen van (actuele) vakliteratuur, databases, (wetenschappelijke) onderzoeksartikelen, en dergelijke. De uitleen en eventuele hulp of ondersteuning op ICT-gebied is geregeld vanuit de hogeschool die daarvoor een speciale servicedesk heeft. De informatiespecialist van de bibliotheek biedt ondersteuning bij het gebruik van de collectie en bij informatievaardigheden binnen de onderzoeksvakken.

Tijdens de rondleiding langs de diverse les- en werkfaciliteiten heeft het auditteam gezien dat er goede materiële voorzieningen zijn om het programma te verzorgen en de beoogde leerresultaten te behalen. Uit de documentatie en de gesprekken tijdens de audit is gebleken dat studenten tevreden zijn over de studiefaciliteiten binnen de opleiding (NSE: 4.1 op schaal van 5).

#### Weging en Oordeel

Op basis van de bevindingen concludeert het panel dat de huisvesting en voorzieningen ruim toereikend zijn voor de realisatie van het programma. De locatie in Haarlem voldoet aan alle behoeftes van de hedendaagse studenten. Het auditteam is van oordeel dat de benodigde multimediafaciliteiten, digitale bibliotheek en specifieke opleidingsvoorzieningen in ruime mate bijdragen aan de onderwijsleeromgeving. Het auditteam beoordeelt Standaard 7 daarom als 'goed'.

---

<sup>13</sup> Krachtige 3D ontwerpsoftware.

**Standaard 8: De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.**

Toelichting NVAO: Studenten ontvangen een passende begeleiding (ook in het geval van een functiebeperking). De informatievoorziening van de opleiding is adequaat.

**Bevindingen**

De opleiding werkt sinds 2017-2018 met een nieuwe opzet van de studiebegeleiding. In de handleiding Studiebegeleiding BMV (nieuwste versie 2018-2019) beschrijft zij hoe de verschillende vormen van studiebegeleiding en de inspanningen van de student voor groei naar een startbekwame professional met elkaar in verband staan. In vergelijking met voorgaande jaren besteedt de opleiding in het SLB-programma nu – via de lessen 'Ingenieurschap-de Bouwmanager' – expliciete aandacht aan de ontwikkeling van de soft skills en heeft zij een duidelijk gedefinieerde structuur van individuele en groepsactiviteiten aangebracht. De opleiding werkt met speciaal geselecteerde slb'ers<sup>14</sup>. Daarnaast heeft zij een SLB-docent aangesteld, die als geschoolde specialist de lessen 'Ingenieurschap-de Bouwmanager' verzorgt en ook optreedt als SLB-coach.

**Inhoud en vorm begeleiding**

Het auditteam heeft geconstateerd dat er voor de studenten in alle lesperiodes uitgebreide (persoonlijke) begeleiding is en dat die diverse vormen kan aannemen: studieloopbaan-, project-, stage- en afstudeerbegeleiding. Zoals hierboven is aangegeven, is er sinds vorig studiejaar in het SLB-programma meer aandacht voor de soft skills en bijvoorbeeld ook voor de professionele ethiek. De opleiding heeft deze 'zachte' vaardigheden nu ook duidelijk gekoppeld aan de opleidingscompetenties. Ook in de begeleiding is er een toenemende zelfstandigheid van studenten te zien. Zo bespreken docenten met studenten tijdens het eerste studiejaar iedere lesperiode in een één-op-één gesprek de studieresultaten. In de latere jaren wordt de begeleiding steeds minder sturend: de student wordt dan geacht zelf aan de bel te trekken als dat nodig is. Uiteraard blijft de opleiding zijn vorderingen wel volgen.

De vakinhoudelijke studiebegeleiding vindt vooral plaats bij projecten en stages, waar studenten in kleine groepen of individueel werken. Bij de stage begeleidt de docent de student bij het tot stand brengen van de verschillende producten zoals het plan van aanpak of de conceptrapportage. Tijdens de afstudeerfase in het vierde studiejaar biedt de opleiding de studenten individuele afstudeerbegeleiding. Ook kunnen studenten sinds 2016 deelnemen aan afstudeerkringen, die georganiseerd worden door de afstudeerbegeleiders. Tijdens de afstudeerkringen ontvangen zij verschillende vormen van begeleiding: o.a. het verkrijgen van peer-feedback op hun producten, ondersteuning bij knelpunten, coaching bij het gebruik van een professionele intervisiestructuur. Aan de hand van feedbackpunten van studenten tijdens de herstelperiode<sup>15</sup> heeft de opleiding in de afstudeerhandleiding 2017-2018 een heldere procesbeschrijving (stroomschema) en toelichting m.b.t. de afstudeerfase opgenomen. Ook heeft de opleiding in het afstudeerproces het moment waarop het conceptrapport ingeleverd moet worden naar voren gehaald, waardoor de student nu meer tijd heeft om de ontvangen feedback op het concept te verwerken in zijn definitieve rapport. Dat vindt het auditteam een goede ontwikkeling bij de opleiding.

Waar de nieuwe studenten de versterkte onderzoekslijn volgen (zie Standaard 2), biedt de opleiding BMV 'oudere' studenten een efficiëntieprogramma aan over het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek (o.a. extra onderwijs, individuele begeleidingsgesprekken en groepsbegeleiding). In eerste instantie volgden studenten dit programma extracurriculair.

---

<sup>14</sup> Studieloopbaanbegeleiders.

<sup>15</sup> Brief Herstelbeoordeling hbo-bacheloropleiding Bouwmanagement en Vastgoed Inholland, kenmerk HC/18.023, d.d. 2 februari 2018.

Nu is het programma geïntegreerd in het afstuderen in de vorm van het vak 'Voorbereiden afstuderen' en begeleiding tijdens afstudeerkringen. In aansluiting op het eerdere positieve oordeel na de herstelperiode in 2017, heeft het auditteam gezien dat de opleiding deze verbeteringen heeft voortgezet.

Het auditteam heeft ook gezien dat de maatregelen van de afgelopen jaren om de studieloopbaanbegeleiding beroepsgericht aan te bieden en te vervlechten met de overige programmaonderdelen, al resultaten heeft opgeleverd: de waardering via de NSE is inmiddels 3,9 op een vijfpuntsschaal. Ook tijdens de audit waren studenten erg positief over de begeleiding die zij tijdens hun studie krijgen, de docentenwerkplekken bevinden zich dichtbij de projectruimtes van de studenten en de docenten zijn makkelijk te bereiken bij vragen.

De studievereniging speelt een actieve rol in het geven van bijlessen, waar studenten die het nodig hebben gebruik van kunnen maken. Het auditteam vindt het ook een goed punt van de opleiding dat zij studenten betreft bij het samenstellen van de studiehandleidingen, ze zijn hierdoor mooi gestructureerd.

De opleiding biedt studenten met een functiebeperking – in samenwerking met de betrokken slb'er, vakdocenten en het decanaat van de hogeschool – een individuele maatwerkvoorziening. Studenten die langer dan vierenhalf jaar staan ingeschreven bij de opleiding, krijgen speciale begeleiding van de langstudeer coördinator. Samen met hem stellen zij een persoonlijk studieplan op om alsnog binnen afzienbare tijd af te studeren. Het auditteam heeft vastgesteld dat dit resultaten heeft opgeleverd: de afgelopen drie jaar is het aantal langstudeerders aanmerkelijk afgenomen.

### **Informatievoorziening**

Inholland heeft een uitgebreide ICT-infrastructuur ter beschikking, de meeste informatievoorziening en communicatie vindt plaats via Insite, het intranet van de hogeschool. Daar zijn bijvoorbeeld alle studie- en onderwijsgidsen gepubliceerd, de periodeboeken, het volledige opleidingsprofiel en de OER. Via dit intranet zijn ook services bereikbaar als Webmail, Mytimetables (roosters), Blackboard (opleidings-, les-, stage- en toetsinformatie) en de tool SLB-Studieafspraken (studievoortgang en toetsresultaten). Verder is er een portal beschikbaar voor gebruik van de voor de studie benodigde applicaties en kantoorsoftware (Office 365), en voor opslag in de cloud (OneDrive). De informatievoorziening vindt behalve via het intranet ook plaats via de smartphone, bijvoorbeeld de verspreiding van de lesroosters. Dat is handig bij eventuele roosterwijzigingen op de korte termijn.

De studenten geven – onder andere via de NSE (3.7 op vijfpuntsschaal), maar ook in de gesprekken tijdens de audit – te kennen dat zij in ruime mate tevreden zijn over de informatievoorziening van de opleiding.

### **Weging en Oordeel**

De studenten kunnen rekenen op prima informatievoorziening tijdens de opleiding. Gedurende de hele studie is er bovendien goede begeleiding bij de (persoonlijke) ontwikkeling van de studenten door diverse gespecialiseerde begeleiders. Het auditteam vindt het een goede ontwikkeling bij de opleiding dat studenten sinds 2016 tijdens hun afstuderen ook begeleid worden in afstudeerkringen en dat zij in de afstudeerhandleiding een stroomschema en toelichting heeft opgenomen die de studenten inzicht geven in de afstudeerfase. Het auditteam vindt het ook een positief punt dat de opleiding het moment waarop het conceptrapport moet worden ingeleverd naar voren heeft gehaald. Zo hebben studenten meer tijd om de ontvangen feedback te verwerken in hun definitieve rapport. De opleiding betreft studenten bij het geven van bijlessen en het samenstellen van handleidingen. Het auditteam heeft geconstateerd dat de studenten in ruime mate tevreden zijn over de begeleiding en informatievoorziening. Alle argumenten afwegend komt het auditteam tot het oordeel 'goed' voor Standaard 8.

## 4.5. Kwaliteitszorg

### **Standaard 9: De opleiding kent een expliciete en breed gedragen kwaliteitszorg, bevordert de kwaliteitscultuur en is gericht op ontwikkeling.**

Toelichting NVAO: De opleiding organiseert effectieve periodieke feedback die de realisatie van de beoogde leerresultaten ondersteunt. Bij bestaande opleidingen vinden geëigende verbeteringen plaats naar aanleiding van de uitkomsten van de vorige beoordeling. Hierbij worden passende evaluatie- en meetactiviteiten ingezet. De uitkomsten van deze evaluatie vormen aantoonbaar de basis voor ontwikkeling en verbetering. De opleiding legt intern verantwoording af over de bijdrage van de opleiding aan het realiseren van de strategische doelen van de instelling. Kwaliteitszorg verzekert realisatie van de beoogde leerresultaten. Bij de interne kwaliteitszorg zijn de opleidings- en examencommissies, medewerkers, studenten, alumni en het afnemende beroepenveld van de opleiding actief betrokken. De ontwerpprocessen en de erkenning en borging van de kwaliteit van de opleiding zijn in overeenstemming met de ESG. De opleiding publiceert accurate, betrouwbare en voor de doelgroepen goed toegankelijke informatie over de kwaliteit van de opleiding.

### **Bevindingen**

#### **Opzet systeem**

Uit de gesprekken en de documentatie heeft het auditteam geconstateerd dat de opleiding een werkend kwaliteitszorgsysteem heeft. Op een systematische en planmatige wijze evalueert en ontwikkelt de opleiding haar onderwijs. Alle relevante stakeholders zijn hierbij betrokken. Het intensieve hersteltraject dat de opleiding de afgelopen twee jaar heeft doorlopen en de adequate samenwerking tussen docenten hebben hier een grote bijdrage aan geleverd.

De hogeschool heeft voor het domein TOI het beleid met betrekking tot kwaliteitszorg vastgelegd in het Handboek Kwaliteitszorg 2018-2019. In een toevoeging daarop zijn specifieke zaken toegespitst op het BBE-cluster (met daarin BMV) dat gezamenlijk de kwaliteitszorg heeft afgestemd. De opleiding werkt met een kleine en grote kwaliteitscyclus.

Bij de kleine kwaliteitscyclus gaat het om meten en verbeteren per onderwijsperiode. Na iedere onderwijsperiode analyseert de teamleider met de studenten de evaluatieresultaten. Daarna wordt de analyse besproken in de opleidingscommissie en in de docententeamvergadering, waarna de verbeterpunten worden benoemd en uitgevoerd.

Bij de grote kwaliteitscyclus gaat het om de integratie van de verschillende metingen, die over een heel kalenderjaar worden afgenomen en waarvan de resultaten éénmaal per studiejaar in samenhang worden geanalyseerd. Evaluaties leveren input voor het opleidingsjaarplan van het komende studiejaar. Daarnaast legt de opleiding d.m.v. deze cyclus (en de triaalgesprekken tussen domeindirectie en College van Bestuur) intern verantwoording af over de bijdrage van de opleiding aan het realiseren van de strategische doelen van de instelling.

Het panel heeft vastgesteld dat de opleiding meerdere evaluatie-instrumenten inzet en dat studenten, alumni en docenten daarin een belangrijke rol spelen: de Nationale Studenten Enquête (NSE, jaarlijks), periode-evaluatie (viermaal per jaar), stage-evaluatie (na elke stage), medewerkertevredenheidsonderzoek (MTO, tweejaarlijks), HBO-Monitor (jaarlijks) en aansluitonderzoek (tweejaarlijks). Naast de geformaliseerde kwaliteitszorg wordt ook veel informeel, via korte lijnen geregeld.

#### **Betrokkenheid stakeholders**

De diverse commissies in het BBE-cluster zijn ook nauw betrokken bij de kwaliteitszorg, zo merkt het auditteam op in de verslagen van hun bijeenkomsten. Dat geldt in vergelijkbare mate voor de examen-, toets-, curriculum-, opleidings- en beroepenveldcommissie. Deze gremia zijn op clusterniveau georganiseerd, en overleggen wel regelmatig, maar minder vaak dan wenselijk zou zijn. De opleiding vindt dat de uitwisseling van ervaringen wel frequenter zou mogen, en heeft daartoe stappen ondernomen. Daar profiteert immers iedereen van.



De opleidingscommissie speelt een centrale rol in het kwaliteitsprogramma. Zij is nog niet zo lang actief, maar timmert volgens het auditteam al hard aan de weg. De commissie bestaat uit vier docenten en vier studenten uit de clusteropleidingen, en houdt ruggespraak met de klankbordgroep BMV met daarin vertegenwoordigers uit elk cohort.

De opleidingscommissie komt vijfmaal per jaar bijeen en geeft vanuit dat overleg feedback aan de opleiding. Dat kan over (delen van) de OER gaan, maar ook over heel algemene of opleidingsspecifieke zaken uit de dagelijkse onderwijspraktijk. Nadat bijvoorbeeld in de opleidingscommissie was besproken dat er grote verschillen tussen docenten waren in beoordelingen m.b.t. projectverslagen en afstudeerproducten, organiseert de opleiding nu regelmatig kalibratiebijeenkomsten. In aansluiting op het eerdere positieve oordeel na de herstelperiode in 2017, heeft het auditteam gezien dat de opleiding ook deze verbetering heeft voortgezet. Een bijkomend effect is dat de studenten hierdoor ook betere feedback krijgen op hun ingeleverde producten. De commissie is trouwens ook op hogeschoolniveau betrokken bij de monitoring en verbetering van de kwaliteitszorg. Buiten alle commissies om is er ook nog regelmatig overleg van de docenten in de opleiding om lessen op elkaar af te stemmen en eventuele (nieuwe) onderwijsontwikkelingen te bespreken.

Het auditteam heeft vastgesteld dat de kwaliteitszorg en -cultuur behoorlijk in de aandacht staan en dat de opleiding permanent evalueert om tot verbetering te komen. Dit heeft volgens het auditteam inmiddels tot mooie resultaten geleid en de tevredenheid erover is dan ook meetbaar toegenomen (zie bijvoorbeeld de NSE).

### **Weging en Oordeel**

Het auditteam heeft geconstateerd dat de opleiding BMV beschikt over een werkend kwaliteitszorgsysteem, dat georganiseerd is op het niveau van het TOI-domein en de opleiding zelf. Door toepassing van kleine en grote verbetercycli en passende meetinstrumenten bewaakt en verbetert de opleiding stelselmatig de kwaliteit van het onderwijs. Alle relevante stakeholders en commissies werken hier actief aan mee, bijvoorbeeld door uitvoerig deel te nemen aan overleg- en evaluatiebijeenkomsten, en input te leveren voor de kwaliteitsagenda. Ook de opleidingscommissie draagt inmiddels haar steentje bij. Omdat de kwaliteitszorg en -cultuur ondertussen bij iedereen duidelijk op het netvlies staan, beoordeelt het auditteam Standaard 9 als 'voldoende'.

## 4.6. Toetsing

### **Standaard 10: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.**

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De examencommissie oefent haar wettelijke bevoegdheid uit. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

### **Bevindingen**

#### **Systeem van toetsen en beoordelen**

Het algemene toetsbeleid van de hogeschool en het domein TOI vormt de basis voor de toetsing van de opleiding. In het document Toetsbeleid TOI (2016) – en ook in de studiehandleiding voor de studenten – ziet het panel alle regels en instructies voor een toereikende toetsing en beoordeling, inclusief afstuderen. Hiermee borgt de opleiding dat een en ander betrouwbaar, valide en transparant gebeurt. Ook zijn daarin de regelingen beschreven om fraude, plagiaat of meeliften te voorkomen.

De opleiding heeft in het opleidingsspecifieke gedeelte van de OER nauwkeurig geformuleerd welke toetsen in welk studiejaar aan de orde zijn. In de handleidingen staat behalve plaats en tijd ook nadere informatie over de voorwaarden en criteria, de leerdoelen en gerelateerde competenties, de toetsvorm, en de beoordeling van de toets (en eventuele weging van de onderdelen). Al deze informatie en ook de oefentoetsen laten de studenten volgens het auditteam een helder beeld zien van de toetssystematiek.

Na het afleggen van een toets volgt waar mogelijk inzage in het antwoord- en scoremodel en mondelinge of schriftelijke feedback. Het auditteam juicht dit van harte toe, want hiermee kunnen de studenten hun voordeel doen in het eigen leerproces.

Als er groepsopdrachten worden uitgevoerd, wat soms in het projectonderwijs het geval is, moeten alle studenten toch ook een individueel product inleveren. Bij het groepswork horen ook voortgangsgesprekken, evaluaties en 'peer feedback' waarbij de individuele bijdrage aan bod komt.

#### **Validiteit**

De ontwikkeling van schriftelijke toetsen gebeurt conform het toetsbeleid aan de hand van toetsmatrizen. Voor andere toetsen ontwerpt de opleiding vooraf de benodigde beoordelingsformulieren inclusief criteria en scoretabel.

Het auditteam komt na bestudering van diverse toetsen en beoordelingen tot de vaststelling dat er een brede toetsdiversiteit is. De toetsen en beoordelingscriteria sluiten nauw aan bij de onderwijsvormen en leerdoelen die vanuit de competenties of de BoKS zijn opgesteld, Zodoende is de validiteit van de toetsing geborgd.

Toetsing en beoordeling van de beheersing van vaardigheden en competenties gebeurt – vooral in het kader van de integrale leerlijn – aan de hand van beroepsproducten. Het auditteam ziet dat daarbij ook leereffectieve feedback, reflectie en beoordeling op professioneel gedrag om de hoek komen kijken.

Tijdens stages kunnen ook externe begeleiders toetsen en beoordelen, maar altijd volgens aanwijzingen en op formulieren van de opleiding. De resultaten daarvan komen als advies terecht bij de opleiding.

#### **Commissies**

De commissies die te maken hebben met de toetsing zijn zoals eerder vermeld op BBE-clusterniveau georganiseerd. Alle regelingen rondom (de kwaliteitsbewaking van) de toetsing en examens vallen dus onder de examencommissie van het domein. Die leggen zij vast in het algemene en het opleidingsspecifieke deel van de Onderwijs- en examenregeling (OER). Het toetsplan met daarin alle toetsen en de bijbehorende EC's en eventuele toegangscriteria, wordt opgesteld door de curriculumcommissie.

De examencommissie heeft voor de toetscommissie de regels, procedures en prioriteiten met betrekking tot de toetsing vastgesteld. Die toetscommissie zal dan ook op basis daarvan elke toets minimaal één keer in de vier jaar moeten onderwerpen aan een grondig onderzoek op het gebied van betrouwbaarheid, validiteit en haalbaarheid. Maar dan hopelijk wel met een wat grotere toetscommissie: daarin zit nu namelijk maar één persoon, en dat is te weinig, vindt het auditteam. De opleiding geeft aan dat zij de commissie spoedig gaat aanvullen.

Er is voor het domein TOI een Handboek Examencommissies waarin alle taken, verantwoordelijkheden en procedures zijn geformuleerd. Aan de hand hiervan stelt de examencommissie vast of een student aan alle voorwaarden heeft voldaan als het gaat om de benodigde kennis, inzicht en vaardigheden ter verkrijging van zijn diploma en de bijbehorende graad. Verder, zo blijkt uit gesprekken tijdens de audit, mag de examencommissie te allen tijde advies geven aan het opleidingsmanagement. Minimaal één keer per jaar vindt er een formeel overleg plaats tussen die twee. Daarnaast stelt de examencommissie elk jaar een kwaliteitsrapport op.

De bewaking van de toetskwaliteit is voor een deel door de examencommissie overgedragen aan de toetscommissie. Door de onderbezetting van die commissie werkt de examencommissie daar zelf ook aan mee. De (borging van de) toetskwaliteit is een van de zaken die in de opleiding nog in ontwikkeling zijn, zo stelt het auditteam vast. Terwijl de opleiding bezig is om alle docenten – onder andere via de Basiskwalificatie Didactische Bekwaamheid (BDB) – te voorzien van het BKE-certificaat (Basis Kwalificatie Examinering), denkt het auditteam dat het ook tijd wordt voor bijscholing op SKE-niveau<sup>16</sup> van een of meer docenten. Op dit moment zijn zaken als kwaliteitsborging, vier-ogenbeleid en kalibratie wel op orde, maar het bewaken van de toetskwaliteit op de langere termijn is natuurlijk ook van belang.

### **Afstuderen**

Zoals aangegeven is bij Standaard 8 heeft het auditteam in de gedetailleerde afstudeerhandleiding 2017-2018, met daarin een heldere procesbeschrijving en toelichting, bekeken hoe het afstudeerproces in elkaar zit. Het vindt plaats in de laatste helft van het vierde studiejaar, en vertegenwoordigt een omvang van 30 EC. Vanaf het indienen van het afstudeervoorstel met een daaropvolgende 'go/no go' beslissing tot en met de presentatie en verdediging van het project, zijn de stappen in dat proces geregeld. Er zijn diverse momenten ingebouwd waarop (in- en externe) begeleiders, (onafhankelijke) beoordelaars en examinatoren in beeld verschijnen. Ook voorziet het proces in enkele herkansingsmogelijkheden. Tijdens het afstudeerproces krijgt de student gespecialiseerde begeleiding, en kan hij deelnemen aan afstudeerkringen om zich samen met anderen voor te bereiden op het afstuderen. In aansluiting op het eerdere positieve oordeel na de herstelperiode in 2017, vindt het auditteam dat een mooie voorziening.

Aan de hand van het afstudeerproject toetst de opleiding of een student aangetoond heeft dat hij in complexe situaties ingewikkelde beroepstaken kan vervullen op basis van de verworven kennis en beroepsvaardigheden. Het auditteam vindt dat de afstudeerhandleiding passend is geformuleerd. Het afstudeerdocument maakt de student duidelijk hoe hij de beoogde leerresultaten kan bereiken.

### **Oordeel van studenten**

Over de hele lijn zijn de studenten tevreden over de toetsing en beoordeling (NSE: 3,9 op een vijfpuntschaal). Dat beeld uit de NSE-enquêtes herkent het auditteam ook in de gesprekken tijdens de audit. De studenten vinden de beoordelingscriteria duidelijk, net als de aansluiting ervan bij de inhoud van de opleiding.

---

<sup>16</sup> SKE: Senior Kwalificatie Examinering.

### **Weging en Oordeel**

Het auditteam vindt op basis van de huidige situatie dat de toetsystematiek in de opleiding BMV aan de maat is. De toetsing en beoordeling zijn gebaseerd op het algemene beleid van de hogeschool en het domein TOI, en vorm en inhoud sluiten aan bij de leerdoelen. De procedures zijn duidelijk, studenten weten wat van hen wordt verwacht. De borging van de toetskwaliteit voor de langere termijn kan – met name wat betreft de personele bezetting in de toetscommissie, wat de opleiding ook zelf aangaf – nog wel enige versterking gebruiken. Het auditteam concludeert dat de toetsing en beoordeling betrouwbaar, valide en transparant, en zodoende onafhankelijk zijn. Het auditteam beoordeelt Standaard 10 daarom met een 'voldoende'.

## 4.7. Gerealiseerde leerresultaten

### **Standaard 11: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd.**

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

### **Bevindingen**

Ter afsluiting van de herstelperiode heeft het toenmalige auditteam een selectie van tien van de zestien eindwerken van de opleiding BMV – die na het besluit tot herstelbeoordeling van de NVAO gereed zijn gekomen – positief beoordeeld (locatiebezoek, 20 november 2017).<sup>17</sup>

In aansluiting op het positieve oordeel van het toenmalige auditteam heeft het auditteam tijdens de visitatie in 2018 een selectie van zes eindwerken van de opleiding bekeken: een uit studiejaar 2016-2017 en vijf uit 2017-2018. Dit zijn eindwerken die nog voortgekomen zijn uit het oude programma.

### **Oordeel auditteam over de gerealiseerde leerresultaten.**

Het auditteam is van oordeel dat de afstudeerwerken duidelijk van hbo-bachelorniveau zijn. De opleiding heeft hiermee ook aangetoond dat het efficiëntieprogramma, dat zij de studenten uit het oude curriculum heeft aangeboden, afdoende is geweest.

Het auditteam is het over het algemeen eens met de cijfers die door de examinatoren zijn gegeven, in alle gevallen is het navolgbaar hoe die tot stand zijn gekomen. Het auditteam heeft tijdens de gesprekken ook vastgesteld dat de opleiding veel aandacht blijft besteden aan kalibratiesessies tussen docenten.

De studenten weten vanuit de beoordelingscriteria aan welke competenties zij werken. Dit kan in de eindwerken nog explicieter naar voren komen. De opleiding zou meer helderheid en evenwichtigheid moeten brengen in de beoordelingscriteria. Onder 'werkhouding student' valt bijvoorbeeld heel veel in vergelijking met 'kwaliteit eindproduct'. Dit zou verholpen kunnen worden door de criteria nog beter te koppelen aan de competenties.

Op basis van de kwaliteit en het niveau van de eindwerken komt het auditteam tot de conclusie dat de studenten de beoogde leerresultaten hebben behaald. Ook de examencommissie bekijkt met enige regelmaat de (kwaliteit van) eindproducten van de opleiding BMV. Deze commissie bevestigt dat de afgestudeerden de beoogde leerresultaten realiseren en dat de eindwerken van toereikend niveau zijn.

### **Innovativiteit**

Het auditteam heeft geconstateerd dat de onderzoeksaanpak en de uitwerking van de eindproducten van voldoende niveau zijn. De onderwerpen vindt hij over het algemeen slechts in beperkte mate vernieuwend. Op basis van de gesprekken en de formulering van onderzoeksvragen en probleemstellingen in de bestudeerde afstudeerwerken van 2016-2017 en 2017-2018 heeft het auditteam nog twee aandachtspunten voor de opleiding. Ten eerste zou de opleiding de onderzoekslijn verder kunnen versterken door een meer integrale en holistische benadering van (afstudeer)onderzoeken, zodat de studenten een meer kritische houding krijgen en zich meer bewust worden van de brede maatschappelijke verantwoordelijkheid die zij hebben als zij de praktijk in gaan. Het gaat er hierbij om dat studenten grip krijgen op de integrale maatschappelijke opgave waar een probleemstelling van een project of onderzoek deel van uitmaakt.

---

<sup>17</sup> Brief Herstelbeoordeling hbo-bacheloropleiding Bouwmanagement en Vastgoed Inholland, kenmerk HC/18.023, d.d. 2 februari 2018.

Ten tweede geeft het auditteam de opleiding mee om, bij (afstudeer) opdrachten vanuit het beroepenveld, het innovatieve 'Bouwlab' – verbonden aan een lectoraat, docentonderzoekers en de onderzoekslijn van de opleiding – als intermediair in te zetten om de kwaliteit van het afstudeerproces te blijven monitoren. Het auditteam prijst overigens de nauwe samenwerking die de opleiding heeft met de bedrijven in de regio.

### **Werkveld en alumni**

Het werkveld is positief over de RO-ingenieurs die de opleiding aflevert. Studenten zijn erg gewilde kandidaten voor stage- en afstudeerplekken, vrijwel alle studenten vinden na afstuderen snel een baan. Veel van hen krijgen al tijdens de opleiding een baan aangeboden. Zowel het werkveld als de alumni geven aan dat zij tevreden zijn over het niveau van de opleiding en de praktijkgerichtheid ervan. "De opleiding biedt mensen met een brede visie" volgens de alumni. Eén van de werkveldvertegenwoordigers merkte op dat zij voldoende 'oude rasechte techneuten' in haar bedrijf heeft en dat zij mensen nodig heeft die kijken naar de oorzaak van problemen. En dit doet de opleiding volgens haar goed. Het werkveld kwalificeert de afgestudeerden als allround, productief en goed samenwerkend.

### **Weging en Oordeel**

Het auditteam is van oordeel dat de afstudeerwerken zichtbaar van hbo-bachelorniveau zijn en dat de beoogde leerresultaten duidelijk zijn gerealiseerd. Qua beoordeling zou de opleiding nog meer helderheid en evenwichtigheid kunnen brengen in sommige beoordelingscriteria. Als aandachtspunten heeft het auditteam dat de opleiding de onderzoekslijn verder zou kunnen ontwikkelen door een meer integrale en holistische benadering van (afstudeer)onderzoeken en dat zij het innovatieve 'Bouwlab' als intermediair in zou kunnen zetten bij afstudeeropdrachten vanuit het beroepenveld. Werkveld en alumni zijn tevreden over de opleiding. Alle oordelen afwegend komt het auditteam tot het oordeel 'voldoende' voor standaard 11.

## **5. ALGEMEEN EINDOORDEEL**

De opleiding Ruimtelijke Ontwikkeling (Bouwmanagement en Vastgoed) van Hogeschool Inholland heeft de ambitie om multi-specialisten af te leveren die in de bouwsector opereren in het speelveld tussen gebouw, gebied en gebruiker. De opleiding heeft een voldoende uitgebalanceerd en praktijkgericht curriculum. Het docententeam is deskundig en heeft hard gewerkt aan het verbeteren van de afstudeerbegeleiding en het eindniveau van de studenten. De opleiding heeft een mooie onderzoekslijn, die nu verder ontwikkeld kan worden door een meer integrale en holistische benadering van (afstudeer)onderzoeken. De afgestudeerden van de opleiding zijn erg gewild in het werkveld, de meesten krijgen vrijwel direct na afstuderen een baan aangeboden.

Conform de rekenregels van de NVAO komt het auditteam tot het eindoordeel 'voldoende' voor de bacheloropleiding Ruimtelijke Ontwikkeling van Hogeschool Inholland.





## 6. AANBEVELINGEN

Hierna volgt een aantal aanbevelingen voor de opleiding naar aanleiding van de audit.

- Het auditteam beveelt de opleiding aan haar onderzoekslijn verder te ontwikkelen door een meer integrale en holistische benadering van (afstudeer)onderzoeken. Het gaat er hierbij om dat studenten grip krijgen op de integrale maatschappelijke opgave waar een probleemstelling van een project of onderzoek deel van uitmaakt. Hierdoor kunnen de studenten een meer kritische houding ontwikkelen, zelfstandig een vraagstuk leren oppakken en zich bewust worden van de brede maatschappelijke verantwoordelijkheid die zij in de praktijk zullen hebben.
- Het auditteam prijst de nauwe samenwerking die de opleiding heeft met de bedrijven in de regio. Het auditteam adviseert de opleiding om bij (afstudeer) opdrachten vanuit het beroepenveld het innovatieve 'Bouwlab' – verbonden aan een lectoraat, docentonderzoekers en de onderzoekslijn van de opleiding – als intermediair in te zetten om de kwaliteit van het afstudeerproces te blijven monitoren. De opleiding zou hierbij kunnen samenwerken met Bouwkunde en Civiele Techniek. Zo krijgen studenten meer de gelegenheid om zich innovatief op te stellen in de nogal 'traditionele' bouwwereld. Het onderwerp 'Duurzaamheid' zou, als focuspunt van de opleiding, zeker op de agenda moeten staan. Het auditteam adviseert de opleiding hierbij ook te kijken naar de regio waarin zij opereert. Er zit bijvoorbeeld verschil in of je Randstedelijk iets oppakt of elders.
- Het auditteam adviseert de opleiding in het werkveld te onderzoeken of er vraag is naar innovaties en deze dan te realiseren.
- Het auditteam adviseert de opleiding, vanwege het kleine aantal docenten en beperkte financiële slagkracht, nog meer samenwerking te zoeken met andere opleidingen en partijen uit het bedrijfsleven. Zo is de opleiding niet enkel afhankelijk van de middelen van de opleiding zelf.
- Het auditteam adviseert de opleiding een focus te vinden, zodat tijd en energie op een efficiënte en slimme wijze kunnen worden ingezet. Die focus zou kunnen bestaan uit een meer precieze beschrijving van uitstroomprofiel(en), zodat op basis daarvan het curriculum verder kan worden aangescherpt.
- Het auditteam beveelt de opleiding aan om zich voor te bereiden op mogelijke groei van studentenaantallen door nog eens te reflecteren op de toepasbaarheid van haar onderwijsvormen en administratie op grotere groepen. En hoe het 'thuisgevoel' voor studenten dan nog in stand gehouden kan worden.
- Het auditteam beveelt de opleiding aan om – vanwege de grote behoefte aan mensen in de praktijk – te overwegen een duale opleiding en een deeltijd- en Ad-opleiding te ontwikkelen.
- Het auditteam adviseert de opleiding om het bedrijfsleven te faciliteren door producten en bijscholingen aan te bieden, zodat de bedrijven kunnen blijven leren. Zo kan de opleiding een duurzame relatie met het bedrijfsleven aangaan. De opleiding zou hiervoor bijvoorbeeld een gastdocent of een stagiaire – gekoppeld aan een lectoraat – een pakket aan activiteiten kunnen laten ontwikkelen.

- Het auditteam beveelt de opleiding aan studenten voor te lichten over het lange stagetraject en dat de doorstroming naar de Technische Universiteit hierdoor wellicht langer duurt door de schakelvakken die hiervoor gevolgd moeten worden.
- Het auditteam beveelt de opleiding aan om mogelijke doorstroming naar de Technische Universiteit te bevorderen door te overwegen een stageminor te vervangen door een hiervoor geschikte minor.
- Tot slot adviseert het auditteam de opleiding om de mogelijkheid te overwegen een professionele master op te zetten, zodat studenten zich op een hoger niveau kunnen ontwikkelen. Dit vraagstuk zou de opleiding met andere hogescholen kunnen bespreken, omdat het elders ook speelt.

## BIJLAGE I    Scoretabel

| <b>Scoretabel paneloordelen<br/>Hogeschool Inholland<br/>hbo-bacheloropleiding Ruimtelijke Ontwikkeling<br/>voltijd</b> |                |
|---|----------------|
| <b>Onderwerpen / Standaarden</b>  | <b>Oordeel</b> |
| <b>Beoogde leerresultaten</b>   |                |
| Standaard 1. Beoogde leerresultaten   | V              |
|   |                |
| <b>Programma</b>  |                |
| Standaard 2. Oriëntatie programma   | V              |
| Standaard 3. Inhoud programma   | V              |
| Standaard 4. Vormgeving programma   | V              |
| Standaard 5. Aansluiting programma  | V              |
|   |                |
| <b>Personeel</b>  |                |
| Standaard 6. Kwalificaties personeel  | G              |
|   |                |
| <b>Voorzieningen</b>  |                |
| Standaard 7. Huisvesting en materiele voorzieningen   | G              |
| Standaard 8. Studiebegeleiding en informatievoorziening   | G              |
|   |                |
| <b>Kwaliteitszorg</b>   |                |
| Standaard 9. Periodiek evalueren  | V              |
|   |                |
| <b>Toetsing</b>   |                |
| Standaard 10. Toetsing  | V              |
|   |                |
| <b>Gerealiseerde leerresultaten</b>   |                |
| Standaard 11. Leerresultaten  | V              |
|   |                |
| <b>Algemeen eindoordeel</b>   | <b>V</b>       |



## BIJLAGE II Schema Programma Opleiding BMV

### Ruimtelijke Ontwikkeling 2018 2019

| Jaar 1                           |    |                                      |    |  |    |                            |    |
|----------------------------------|----|--------------------------------------|----|--|----|----------------------------|----|
| Vak                              | EC | Vak                                  | EC | Vak                                      | EC | Vak                        | EC |
| Inleiding Bouweconomie           | 2  | Stedenbouwkundige invulling en infra | 2  | Financiële rekenkunde en vastgoedrekenen | 4  | Bouwfysica 2               | 2  |
| Wiskunde 1                       | 2  | Wet- en regelgeving                  | 2  | Uitvoeringstechniek                      | 2  | Organisatie van de bouw    | 2  |
| Geschiedenis van de Architectuur | 3  | Bouwtechniek                         | 4  | Bouwfysica 1                             | 3  | Voorbereiding stage        | 1  |
| Bouwmaterialen                   | 4  | Revit                                | 3  | VCA                                      | 1  | Financiële haalbaarheid    | 2  |
| Project 1: Initiatiefase         | 4  | Project 2: Ontwerpfase               | 4  | Project 3: Uitvoeringsfase               | 5  | Duurzaamheid en Innovatie  | 2  |
|                                  |    |                                      |    |  |    | Project 4: Exploitatiefase | 6  |

| Jaar 2 |    |       |    |   |    |   |    |
|--------|----|-------|----|---|----|---|----|
| Vak    | EC | Vak   | EC | Vak                                     | EC | Vak   | EC |
|        |    |       |    | Toekomstbestendigheid en Duurzaamheid 1 | 2  | Toekomstgestendigheid en Duurzaamheid 2         | 2  |
|        |    |       |    | Stedenbouw Gebied                       | 2  | Ontwerp voor de gebruiker (Projectontwikkeling) | 2  |
| Stage  |    | Stage | 30 | Grondexploitatie rekenen                | 2  | Vastgoedexploitatie rekenen                     | 2  |
|        |    |       |    | Revit 2 / BIM                           | 2  | Commerciële Economie - Marketing                | 2  |
|        |    |       |    | Onderzoek en Rapportagetechniek         | 2  | Applied English                                 | 2  |
|        |    |       |    | Project 5: Gebiedsontwikkeling          | 5  | Project 6: Projectontwikkeling                  | 5  |

| Jaar 3                               |    |                                      |    |       |    |       |    |
|--------------------------------------|----|--------------------------------------|----|-------|----|-------|----|
| Vak                                  | EC | Vak                                  | EC | Vak   | EC | Vak   | EC |
| Project 7: Renovatie / herbestemmen  | 5  | Project 8: Beheer                    | 5  |       |    |       |    |
| Asset Management                     | 2  | Management en Organisatie            | 2  |       |    |       |    |
| Volkshuisvesting en Beheer           | 2  | Verduurzaming bestaande bouw         | 2  | Stage |    | Stage | 30 |
| Herbestemmen en Onderhoudstechniek 1 | 4  | Herbestemmen en Onderhoudstechniek 2 | 3  |       |    |       |    |
| Adviesvaardigheden                   | 2  | Contracteren                         | 2  |       |    |       |    |
|                                      |    | Engels CV enpresentatie              | 1  |       |    |       |    |

| Jaar 4                                   |    |                                    |    |            |    |            |    |
|--|----|------------------------------------|----|------------|----|------------|----|
| Vak                                      | EC | Vak                                | EC | Vak        | EC | Vak        | EC |
| Casestudy 1: Interdisciplinair onderzoek | 3  | Casestudy 2: Uitwerking            | 5  |            |    |            |    |
| Projectmanagement en organisatie 1       | 3  | Projectmanagement en organisatie 2 | 3  |            |    |            |    |
| Internationalisering                     | 1  |                                    |    | Afstuderen |    | Afstuderen | 30 |
| Afstudeerrichting 1                      | 8  | Afstudeerrichting 2                | 6  |            |    |            |    |

Bouwtechniek

Economie

Duurzaamheid

Management



## BIJLAGE III Programma, werkwijze en beslisregels

**Auditprogramma Uitgebreide Opleidingsbeoordeling t.b.v. hbo-bacheloropleiding  
Bouwmanagement en Vastgoed – Hogeschool Inholland**

**Datum: 7 december 2018**

**Locatie: Bijdorplan 15, 2015 CE Haarlem**

| Tijd          | Onderwerp   | Ruimte     | Gesprekspartners  |
|---------------|---|------------|---|
| 8.30 – 8.45   | <i>Inloop &amp; ontvangst auditpanel</i>  | I0.23      | Opleiding en panel  |
| 8.45 - 9.00   | <b>Kennismaking en doornemen programma</b>  | I0.23      | Opleiding en panel  |
| 9:00 – 9:45   | <i>Vooroverleg panel en materiaalbestudering</i>  | I0.23      | Panel   |
| 9.45 – 10.30  | <b>Presentatie door opleiding</b> Studenten en docenten presenteren de opleiding d.m.v. showcases en rondleiding. | Vleugel H0 | Studenten en docenten   |
| 10:30-10:45   | <i>Pauze</i>  |            |   |
| 10:45-11:30   | <b>Docenten</b>   | I0.23      |   |
| 11:30-11:45   | <i>Pauze</i>  |            |   |
| 11:45-12:30   | <b>Studenten</b> en opleidingscommissie   | I0.23      | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Jaar 1</li> <li>- Jaar 1</li> <li>- Jaar 2</li> <li>- Jaar 3 (OPCO)</li> <li>- Jaar 3</li> <li>- Jaar 4</li> <li>- Jaar 4</li> </ul> |
| 12:30-13:15   | <b>Lunch</b><br><i>overleg en materiaalbestudering</i>  | I0.23      |   |
| 13:15-13:45   | <b>Opleidingsmanagement</b>   | I0.23      | <ul style="list-style-type: none"> <li>- directeur domein TOI</li> <li>- clustermanager domein TOI</li> <li>- teamleider opleiding Bouwmanagement &amp; Vastgoed</li> </ul>   |
| 13:45 – 14:00 | <i>Pauze</i>  |            |   |
| 14:00-14:45   | <b>Werkveldvertegenwoordiging en alumni</b>   | I0.23      | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Manager Productie Vastgoed Onderhoud, De Alliantie</li> <li>- junior technisch manager, Stato vastgoed management</li> </ul>         |

| Tijd          | Onderwerp   | Ruimte                         | Gesprekspartners  |
|---------------|---|--------------------------------|---|
|               |   |                                | - afdelingsmanager 'Technical Management', Versluisgroep B.V. |
| 14.45-15:30   | <i>Pending issues (optioneel) en intern overleg panel</i> |                                | <i>(alle gesprekspartners zijn hiervoor beschikbaar)</i>      |
| 15:30 - 16:00 | <b>Terugkoppeling</b>                                     | I0.23                          | Allen   |
| 16:00 - 16:15 | <i>Pauze + lopen naar SUCH</i>                            |                                |   |
| 16:15 - 17:15 | <b>Ontwikkelgesprek</b>                                   | Start-Up Campus Haarlem (SUCH) | Panel en vertegenwoordigers opleiding                         |
| 17:15-17:30   | <i>Afronding en afsluiting</i>                            |                                |   |

### Werkwijze

Bij de beoordeling van de betreffende voltijdopleiding is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde "Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs" van september 2016. Daarin staan de standaarden vermeld waarop een auditpanel zich bij de uitgebreide opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan het panel zijn oordeel over de opleiding moet bepalen.

Op basis van de door opleiding verstrekte documentatie heeft het auditpanel zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen van de opleiding.

De visitatie was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van het programma. Dit geschiedde door gesprekken met vertegenwoordigers van de opleiding, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als 'gesprekken tussen vakgenoten'.

De verificatie door het auditpanel geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geledingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie en - daar waar het de huisvesting en de materiële voorzieningen betreft - ook door eigen waarneming.

Na overleg met de betreffende opleiding heeft het auditpanel met in achtneming van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld. Tijdens het locatiebezoek heeft het auditteam at random een aantal projectpresentaties bezocht en met de daar aanwezige studenten en docenten gesproken.

Om te kunnen beoordelen of de beoogde leerresultaten worden behaald, heeft het auditpanel een selectie van eindwerken bestudeerd overeenkomstig de NVAO-richtlijn 'beoordeling eindwerken'.

#### *Afstemming deelpanels binnen het cluster*

Afstemming tussen alle deelpanels heeft allereerst plaatsgevonden door de instructie die de panelleden krijgen met betrekking tot het beoordelingskader. De tussen Hobéon en NQA gekalibreerde criteria voor de beoordeling maken onderdeel uit van deze instructie. Daaraan



voorafgaand is de afstemming geborgd door overlap in de bezetting tussen alle deelpanels. Daarnaast is, rekening houdend met het feit dat elke opleidingsbeoordeling een individuele beoordeling betreft, vanuit de overlap in de bezetting, waar relevant voortschrijdend gereflecteerd op vorige bezoeken binnen deze visitatiegroep. Verder wordt de afstemming tussen de panels geborgd door de ondersteuning van zo veel mogelijk dezelfde secretaris vanuit zowel Hobéon als NQA en door de inzet van getrainde voorzitters.

Het oordeel van het auditpanel vastgelegd in een conceptrapport werd aan de opleiding voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

### **Beslisregels**

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een onderwerp 'onvoldoende', 'voldoende', 'goed' of 'excellent' scores. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgenomen in het 'Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland, September 2016'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding (bijvoorbeeld: voltijd, deeltijd en duaal), dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de kwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding.

Indien een opleiding onder één CROHO-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende kader genoemde kwaliteitsstandaarden.

#### *Uitgebreide opleidingsbeoordeling*

- Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval 'onvoldoende' indien i) standaard 1 onvoldoende is, ii) ten minste zes standaarden 'voldoende' zijn en herstel van de tekortkomingen bij de 'onvoldoende' standaarden binnen twee jaar niet realistisch en haalbaar is of iii) minder dan zes standaarden 'voldoende' zijn.
- Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval 'voldoende' indien ten minste zes standaarden 'voldoende' zijn; waaronder in elk geval standaard 1 en herstel van de tekortkomingen bij de 'onvoldoende' standaarden realistisch en haalbaar is binnen twee jaar.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'goed' zijn indien ten minste alle standaarden minimaal 'voldoende' zijn en 5 standaarden als 'goed' worden beoordeeld; waaronder in elk geval standaard 11.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'excellent' zijn indien ten minste alle standaarden minimaal 'voldoende' worden bevonden en 5 standaarden als 'excellent' worden beoordeeld; waaronder in elk geval standaard 11.



## BIJLAGE IV Lijst geraadpleegde documenten

- Zelfevaluatierapport opleiding BMV
- Zelfevaluatie hersteltraject BMV
- Actieplan Toetscommissie
- Afstudeerhandleiding BMV
- Brief herstelbeoordeling BMV
- Boekenlijst BMV
- Gestalte Ruimtelijke Ontwikkeling
- Eindkwalificaties domein Built Environment
- Handboek Examencommissie TOI
- Handboek Kwaliteitszorg TOI/BMV
- Inholland Instellingsplan
- Inhoudsbeschrijving (op hoofdlijnen) van de programmaonderdelen, met vermelding van
  - leerresultaten, leerdoelen, werkvormen, wijze van toetsen, literatuur (verplicht / aanbevolen), betrokken docenten en studiepunten.
- Internationalisering opleiding BMV
- Internationalisering TOI 2015
- Jaarverslag examencommissie en verslagen opleidingscommissie
- NSE BMV 2018
- Onderwijs en Examenregeling BMV (2018-2019)
- Onderzoekend vermogen BMV
- Overzichtslijst van *alle* eindwerken van de laatste twee jaar (of van portfolio's / werkstukken waaruit het door de student bereikte eindniveau kan worden afgeleid).
- Professionaliseringsplan TOI
- Representatieve selectie van handboeken en overig studiemateriaal.
- Samenstelling docententeam
- Schematisch programmaoverzicht.
- Stagehandleiding BMV
- Studiehandleidingen BMV
- Studiebegeleiding BMV
- Strategisch Meerjarenplan TOI 2016-2022
- Toetsbeleid domein TOI, 2016
- Toetsopgaven + beoordelingscriteria en normering (antwoordmodellen) en een representatieve selectie van gemaakte toetsen (presentaties, stageverslagen, assessments, portfolio's e.d.) en beoordelingen.

Het auditpanel heeft zes eindwerken bestudeerd en beoordeeld. Om redenen van privacy zijn de namen van de afgestudeerde studenten, hun studentnummers en de titels van de eindwerken hier niet genoemd, maar deze zijn uiteraard bekend en op te vragen bij de secretaris van het auditpanel.



## BIJLAGE V Overzicht auditpanel

|                      |                              |
|----------------------|------------------------------|
| Naam visitatiegroep: | HBO Ruimtelijke ontwikkeling |
|----------------------|------------------------------|

Samenstelling en expertise van de panelleden die in bovengenoemd cluster zijn ingezet.

| Naam                  | Rol         | Expertise |                |                       |          |                   |              |
|-----------------------|-------------|-----------|----------------|-----------------------|----------|-------------------|--------------|
|                       |             | Vakinhoud | Internationaal | Onderwijs en toetsing | Werkveld | visitatie-/ audit | Studentzaken |
| W.L.M. Blomen         | Voorzitter  |           |                | x                     |          | x                 |              |
| Dr. ir. F.A. Nycolaas | Lid         | x         | x              | x                     | x        |                   |              |
| Ing. P. de Jong       | Lid         | x         |                | x                     | x        | x                 |              |
| M. Neijenhuijs        | Student-lid |           |                |                       |          |                   | x            |
|                       |             |           |                |                       |          |                   |              |
| Drs. L. Blom-van Veen | Secretaris  |           |                |                       |          | x                 |              |

Korte functiebeschrijvingen (cv's) van de panelleden die deelnamen aan het auditpanel van de in dit beoordelingsrapport beschreven opleiding.

| Naam                  | Korte functiebeschrijvingen   |
|-----------------------|---|
| W.L.M. Blomen         | De heer Blomen is directeur van de Hobéon Groep en treedt sinds 2004 veelvuldig op als lead-auditor van auditpanelen in het kader van accreditatie hoger onderwijs. |
| Dr. ir. F.A. Nycolaas | Mevrouw Nycolaas is senior stedenbouwkundig ontwerper bij Ruimte en Duurzaamheid van de Gemeente Amsterdam.   |
| Ing. P. de Jong       | De heer De Jong is docent Management in the Built Environment (MBE) aan de TU Delft.  |
| M. Neijenhuijs        | De heer Neijenhuijs is student Ruimtelijke Ontwikkeling aan Avans Hogeschool in Tilburg.  |
|                       |   |
| Drs. L. Blom-van Veen | Mevrouw Blom is NVAO-getraind en -geregistreerd secretaris.   |

Op 18 september 2018 heeft de NVAO goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het auditpanel t.b.v. de beoordeling van de opleiding hbo bachelor *Bouwmanagement en Vastgoed (voltijd)* te Haarlem van de Hogeschool Inholland, onder het nummer 007188.

De door alle panelleden ondertekende onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaringen zijn in het bezit van Hobéon. In deze verklaring verklaren de panelleden gedurende ten minste vijf jaar voorafgaand aan de audit geen zakelijke noch persoonlijke binding te hebben gehad met de betrokken instelling - anders dan die in het kader van de werkzaamheden als lid van het auditpanel van het evaluatiebureau -, die een onafhankelijke oordeelvorming ten positieve of ten negatieve zou kunnen beïnvloeden.



**Strategische dienstverlener voor kennisintensieve organisaties**



Lange Voorhout 14  
2514 ED Den Haag

T (070) 30 66 800

F (070) 30 66 870

E [info@hobeon.nl](mailto:info@hobeon.nl)

I [www.hobeon.nl](http://www.hobeon.nl)